

ETNINĖS KULTŪROS DISCIPLINA (-OS) LIETUVOS UNIVERSITETUOSE

Tyrimas

Tyrimas atliktas vykdant Etninės kultūros tęstinumo ir kaitos tyrimų 2016–2022 metų programą, patvirtintą Etninės kultūros globos tarybos 2015 m. lapkričio 10 d. nutarimu Nr. TN-5. Sutartis Nr. SA-2.

Hum. m. dr. Nerijus Brazauskas

Vilnius 2016

TURINYS

I. ĮVADAS.....	3
II. ETNINĖ KULTŪRA LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISĖS AKTUOSE IR UNIVERSITETŲ STATUTUOSE	11
III. ETNINĖS KULTŪROS DISCIPLINOS: SAMPRATOS, STUDIJŲ PROGRAMOS, APRAŠAI.....	19
1. PRIVALOMOSIOS ETNINĖS KULTŪROS DISCIPLINOS: OBJEKTAI, TURINIAI, LITERATŪRA, STUDENTŲ ŽINIOS, KOMPETENCIJOS IR GEBĖJIMAI	20
2. PASIRENKAMOSIOS ETNINĖS KULTŪROS DISCIPLINOS: OBJEKTAI, TURINIAI, LITERATŪRA, STUDENTŲ ŽINIOS, KOMPETENCIJOS IR GEBĖJIMAI	36
IV. ETNINĖS KULTŪROS DĖSTYTOJAI: PATIRTYS, POŽIŪRIAI, PROBLEMOS.....	42
V. IŠVADOS.....	47
VI. REKOMENDACIJOS DĖL ETNINĖS KULTŪROS DĖSTYMO LIETUVOS UNIVERSITETUOSE.....	50
VII. LITERATŪRA IR ŠALTINIAI.....	52
VIII. PRIEDAI.....	57

I. ĮVADAS

Tyrimo naujumas ir aktualumas. XXI a. universitetai Lietuvoje ir pasaulyje susiduria su neoliberalizmo ir globalizacijos iššūkiais, lemiančiais tai, kad universitetai tampa laisvosios rinkos segmentu, o ne viešuoju gėriu. Vartotojiškoje visuomenėje aukštasis išsilavinimas laikomas paslauga, kuri mažai kuo skiriasi nuo kitų vartotojams skiriamų paslaugų. Kaip pastebi Donas Slateris ir Franass Tonkissas,

[...] visiškai prasminga priešintis neoliberalų darbotvarkei, kuri grindžiama siekiu pasitelkti vyriausybės galią visoms socialinėms vertybėms įkainuoti, visiems pasirinkimams paversti individualiais vartotojų sprendimais, visam socialiniam derinimui pritaikyti tam tikrą rinkos sandorio modelį; taip pat prasminga priešintis valstybiniam socializmui, kuris ne ką mažiau galingą vyriausybinių aparatų (nesėkmingai) panaudoja tam, kad išnaikintų visus savarankiškus ekonominius mainus. Problema būtų pripažinti, kad šis viešpatavimas niekada nebūna iš tikrųjų visiškas¹.

Lietuvoje tokio pasipriešinimo nebuvo, nes aukštasis mokslas buvo reformuotas pagal (neo)liberalų „darbotvarkę“, kuri įvedė studijų „krepšelius“, t.y. reformą susiejo su finansiniais mechanizmais, reguliuojamais Švietimo ir mokslo ministerijos, Lietuvos mokslo tarybos etc. Tačiau studijų programos, dėstymo kokybė buvo palikta pačioms aukštosioms mokykloms, remiantis Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtinta universitetų autonomijos teise.

Almantas Samalavičius dar 2010-aisiais metais įžvalgiai rašė apie tai, kas 2016-aisiais tapo realybe:

[...] aukštojo mokslo įstaigos jaučia nuolat didėjančią politinį ir administracinį jų spaudimą, vis agresyviau diegiama nuostata, kad žinios turi būti naudingos, specializuotos ir pritaikomos. Universitetai raginami plėsti teikiamų „paslaugų“ spektrą, tarnauti suabsoliutintiems ir mistifikuojamiems rinkos poreikiams. Jei šios tendencijos įsitvirtins, universitetai virs elementariomis industrinėmis žinių ir įgūdžių gamybos įmonėmis. Tokios mąstymo klišės naikina universiteto idėjos prasmę ir reikšmę, o universiteto instituciją paverčia rinkos paslaugų teikėja².

Specializuotos žinios reiškia siaurą žinojimą, kuris apvalomas nuo neva studentui nereikalingų bendrųjų universitetinių studijų dalykų. Šiandien didžioji dalis Lietuvos universitetų jau yra paslaugų teikėjai, kuriems mokslu grįstos studijos nebėra prioritetas. Pasiūlos ir paklausos dėsnis lėmė, kad XXI a. sumenko humanitariniai mokslai, o būtent jų pagrindu buvo sukurta moderni Lietuvos visuomenė. Studentas pragmatiškai renkasi jo siaurai kvalifikacijai ir karjerai būtinus dalykus, o universitetas taikosi prie studijų krepšelio turėtojo. Tokiu būdu nyksta klasikinės humanitarinės disciplinos, kurios nebereikalingos globaliai medijų visuomenei.

Vartotojų visuomenės sampratas pateikia daugelis filosofų. Vienas jų – Zygmuntas Baumanas – konstatavo esminius skirtumus tarp „gamintojų visuomenės“ ir „vartotojų visuomenės“:

---

¹ Don Slater, Fran Tonkiss, *Rinkos visuomenė*, iš anglų kalbos vertė Rūta Tumėnaitė, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2004, p. 304.

² Almantas Samalavičius, *Universiteto idėja ir akademinė industrija*, Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2010, p. 146.

Tie skirtumai tokie gelminiai ir įvairūs, kad visiškai pagrįstai galime kalbėti apie mūsų visuomenę kaip apie kito tipo – vartotojų visuomenę. Šios visuomenės vartotojas yra visiškai kita būtybė nei iki šiol buvusių visuomenių vartotojai. Mūsų protėviai filosofai, poetai ir moralistai pamokslautojai svarstė klausimą, ar dirbame tam, kad gyventume, ar gyvename tam, kad dirbtume, o šiuo metu dažniausiai svarstoma dilema – ar būtina vartoti tam, kad gyventum, ar gyvename tam, kad galėtume vartoti. Kitaip tariant, ar mes dar sugebame ir jaučiame poreikį skirti gyvenimą ir vartojimą³.

Ir visuomeninis gyvenimas, ir akademinis pasaulis bylotų, kad minėtos skirties nebesuvokiame, nes pakito mūsų mąstymas ir vertybės. Atsirado plyšys tarp institucinės verčių sistemos ir asmens vertybių sistemos. Gyvename simuliakrų pasaulyje, kuriame neliko vietos nei individualumui, nei klasikinėms vertybėms, nei didžiajam pasakojimui, nei nacionalinei kalbai ir tapatybei.

Iš tiesų esame postnacionalinėje valstybėje, kurią valdo pasaulinės kompanijos, o ne nacionalinės vyriausybės. Pirmosios mums įpiršo vartojimo simuliakrą: „Tam tikra prasme vienintelė objektyvi vartojimo tikrovė – tai vartojimo *idėja*, ta sangražinė ir diskursyvi konfigūracija, nepaliaujamai kartojama kasdieniame ir intelektualiajame diskurse, kuri yra įgijusi *savaiminio suprantamumo galią*“⁴.

Kita vertus, gyvename pliuralistinėje visuomenėje, kuri generuoja įvairius požiūrius į tapatybę. Asmens, tautos, bendruomenės tapatybė šiandien apibrėžiama skirtingai, bet suvokiama, kad identitetas nebėra duotybė, o konstruktas, kurį reikia sąmoningai ir tikslingai su(si)konstruoti.

Filosofas Manuelis Castellsas tapatybę susiejo su žmonių prasmės ir patyrimo šaltiniu, sakydamas, kad tikrasis klausimas yra: kaip? iš kur? su kuo? kodėl? Iš tiesų juk žmogus turi suprasti, kas jis, kur jis gyvena, kokia jo pasaulėžiūra, kas ją suformavo. Mąstytojas pripažįsta, kad tautos yra kultūrinės bendruomenės, o kartu konstatuoja, jog „[e]tniškumas visada buvo pagrindiniu saviidentifikacijos požymiu“⁵.

Kaip pastebi Castellsas, tapatybės formavimui(si) reikia tam tikrų „konstrukcinių medžiagų“, kurios paimamos „[...] iš istorijos, iš geografijos, iš biologijos, iš gamybos ir reprodukcinių institucijų, iš kolektyvinės atminties ir iš asmeninių fantazijų, iš valdžios aparatų ir religinių ap(si)reiškimų“⁶. Etninė kultūra yra viena iš „konstrukcinių medžiagų“, kuri vienaip ar kitaip funkcionuoja valstybės švietimo sistemoje ir dalies gyventojų tapatybės struktūroje.

Šis tyrimas tęsia ankstesnius mokslinius tyrinėjimus, skirtus etninės kultūros ir universiteto santykiui. Prof. habil. dr. Daiva Vyčnienė straipsnyje „Etninės kultūros ugdymo specialistų

---

³ Zygmunt Bauman, *Globalizacija: pasekmės žmogui*, iš anglų kalbos vertė Vytautas Rubavičius, 2-asis pataisytas leidimas, Vilnius: Apostrofa, 2007, p. 124.

⁴ Jean Baudrillard, *Vartotojų visuomenė: mitai ir struktūros*, iš prancūzų kalbos vertė Neringa Abrutyte, Kaunas: Kitos knygos, 2010, p. 253–254.

⁵ Manuel Castells, *The Power of Identity: The Information Age: Economy, Society, and Culture*, Second Edition, Chichester: Wiley-Blackwell, 2010, p. xxv.

⁶ Ibid., p. 7.

rengimas: nueitas kelias, nauji poreikiai ir iššūkiai“ įžvalgiai konstatavo: „Suprantama, kad jaunų žmonių požiūris į etninę muziką (taip pat ir į etnomuzikologijos specialybę) yra neatsiejamas tiek nuo visų visuomenės narių, tiek ir nuo pačios valstybės požiūrio. Tad galima pasakyti, kad Lietuvoje etninė kultūra užima toli gražu ne prestižinę vietą“⁷. Taigi etninė kultūra negali būti palikta kovoti, pavyzdžiui, su medijų kultūra, kurią neabejotinai rinksis jaunosios kartos atstovai studijuodami universitete. Kita vertus, konkrečių etninės kultūros disciplinų Lietuvos universitetuose visuminio tyrimo, regis, nebuvo atlikta. Čia slypėtų darbo naujumas ir aktualumas, suponuojantis ir daug problemų, iškilusių atliekant šį visuminį tyrimą.

Tyrimo objektas. Šio tyrimo objektas – etninės kultūros disciplina (-os) Lietuvos universitetuose. Pirmiausia susiduriame su etninės kultūros apibrėžties problema.

Etninė kultūra – tam tikros etninės bendruomenės (tautos, etnoso) kultūra. Pasaulinėje praktikoje retai vartojamas terminas. Etninės kultūros sąvoka labai nevienodai aiškinama ne tik skirtingose šalyse, bet kartais ir tos pačios šalies tyrinėtojų. Lietuvoje etninės kultūros terminas taikomas tiek šalies etninės daugumos, tiek tautinių mažumų kultūrai apibūdinti, bet visiems tyrinėtojams šio termino sąvoka reiškia visą tautos kultūrą (nuo etninės bendruomenės susiformavimo iki mūsų dienų imtinai), tiek liaudies, tiek profesionaliąją, kitiems (daugumai) ši sąvoka asocijuojasi tik su tam tikros tautos tradicine (liaudies) kultūra. Su tokia etninės kultūros samprata Lietuva yra lyg ir kokia sala Vakarų kultūros erdvėje, kur toks terminas arba apskritai nevartojamas (Europoje), arba vartojamas kitomis prasmėmis (JAV)⁸.

Etninės kultūros sampratos ir terminų įvairovė byloja, kad geriausia etninę kultūrą būtų laikyti diskursu. Michelio Foucault teigimu, „[...] diskurso terminas gali būti apibrėžtas kaip grupė teiginių, kurie priklauso vienai formacijos sistemai; tokiu būdu aš galėsiu kalbėti apie klinikos diskursą, ekonomikos diskursą, gamtotyros diskursą, psichiatrijos diskursą“⁹.

Analizuojant bet kokį diskursą svarbu suvokti, kad „[...] kiekviena visuomenė kontroliuoja, daro atranką, organizuoja ir perskirsto diskurso gamybą, atlikdama visa tai vienu metu ir pasitelkdama tam tikras procedūras, kurios turi prislopinti diskurso galias ir pavojus, suvaldyti jo įvykio nenuspėjamumą, išvengti jo sunkaus, gąsdinančio materialumo“¹⁰. Išskiriamos trys pašalinimo procedūros: draudimas, perskyrimas ir atmetimas.

Etninė kultūra neatsiejamai yra diskursyvinė praktika, o pastaroji negali būti maišoma nei su individo formuluojama idėja, geismu ar vaizdiniu, nei su racionalia veikla, nei su kalbančiojo subjekto kompetencija. Foucault formuluoja, jog „[...] tai anoniminės, istorinės taisyklės, kurias

⁷ Daiva Vyčiniienė, „Etninės kultūros ugdymo specialistų rengimas: nueitas kelias, nauji poreikiai ir iššūkiai“, *Etninė kultūra*, nr. 9, 2015, p. 30.

⁸ Petras Kalnius, „Etninė kultūra“, in: *Lietuvos etnologijos ir antropologijos enciklopedija*, sudarytoja Vida Savoniakaitė, Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2011, p. 74.

⁹ Michel Foucault, *The Archaeology of Knowledge*, translated by A. M. Sheridan Smith, London and New York: Routledge, 2002, p. 121.

¹⁰ Michel Foucault, *Diskurso tvarka*, iš prancūzų kalbos vertė Marius Daškus, Vilnius: Baltos lankos, 1998, p. 7.

visada nulemia duotojo periodo apibrėžtas laikas ir erdvė ir kurios yra būdingos duotajai socialinei, ekonominei, geografinei ar lingvistinei sferai bei formulavimo funkcijos veikimo sąlygoms¹¹. Būtent diskursyvinių praktikų gausa inspiruoja etninės kultūros sampratų, turinių, vertinimų įvairovę.

Etninės kultūros diskursas konstituojasi diskursyvinėje praktikoje (-ose) – tokia teorinė šio tyrimo prieiga. Analogiškai šio tyrimo objektas iš esmės yra metaobjektas, susidedantis iš įvairiausių objektų, diskursyvinių praktikų ir legitimacinių aktų. Tačiau tyrime šis objektas siejamas su konkrečiu akademiniu lauku – Lietuvos universitetais, kurie, žinoma, yra veikiami įvairiausių galios ir autonomijos mechanizmų. Čia svarbu prisiminti, kad diskursas „[...] ne vien byloja apie mūšius ir viešpatavimo sistemas, bet yra ir tai, dėl ko kovojama, kas pasitelkiama kovai, – valdžia, kurią stengiamasi užgrobti“¹². Universitetai kovoja aukštojo mokslo lauke, o studijų dalykai implicitiškai konkuruoja disciplinų lauke.

Tyrimo tikslas. Tyrimo tikslas – ištirti etninės kultūros disciplinos (-ų) vietą valstybinių Lietuvos universitetų studijų programose. Pastarųjų penkerių metų laikotarpis (2011–2016) pasirinktas metodiniais sumetimais, siekiant identifikuoti šiuolaikinę etninės kultūros situaciją dabartiniuose Lietuvos universitetuose.

Tyrimo uždaviniai. Iškelti šie tyrimo uždaviniai: a) identifikuoti etninės kultūros disciplinas, nustatant studijų programas, kryptis ir pakopas; b) nagrinėti etninės kultūros dalykų aprašus, tiriant apimtis, tikslus, turinius (temas), studijų rezultatus, pagrindinę ir papildomą literatūrą; c) palyginti įvairių universitetų etninės kultūros disciplinų panašumus ir skirtumus; d) nustatyti privalomųjų ir pasirenkamųjų etninės kultūros disciplinų specifiką ir poreikį; e) apklausti etninės kultūros dėstytojus, identifikuojant etninės kultūros disciplinų dėstymo situaciją, problemas, reikmes; f) suformuluoti rekomendacijas dėl etninės kultūros disciplinų dėstymo Lietuvos universitetų rektorių konferencijai.

Tyrimo metodologija. Tyrimo metodologija: dokumentų turinio analizė, apklausos metodas, lyginamasis metodas. Jos pasirinkimą lėmė tyrimo objektas, tikslas, uždaviniai, šaltiniai.

Svarbiausias yra „dokumentų turinio analizės“ metodas – „Dokumentų turinio analizė yra formalizuotas dokumentų tyrimo būdas, numatantis jų turinio vertinimą remiantis požymių, kurie svarbūs tyrėjui ir kuriuos galima apibendrinti, skaičiavimu bei išryškinantis teksto

---

¹¹ Michel Foucault (2002), *op. cit.*, p.131.

¹² Michel Foucault (1998), *op. cit.*, p. 8.

charakteristikas¹³. Esminės teksto charakteristikos įrašytos dokumente, jos nėra sukuriamos tyrimo metu.

Dokumentai pagal bendrą reikšmę yra oficialūs ir neoficialūs. „Oficialūs dokumentai – tai tarnybinio pobūdžio dokumentai, t.y. tie, kurie buvo surinkti, parengti ir patvirtinti valstybinių ar visuomeninių organizacijų. Jie gali būti statistiniai, verbaliniai arba mišrūs“¹⁴. Kitaip sakant, tai legitimuoti dokumentai, kurių pobūdis priklauso nuo institucijos ir jos vykdomos veiklos.

„Neoficialūs dokumentai neturi oficialaus teisingumo, tikrumo ar veiksmingumo patvirtinimo. Tai įvairūs asmeninio pobūdžio užrašai, pasiūlymai, projektai ir kt. Tačiau neoficialūs dokumentai padeda įsigilinti į esmę, elgesio motyvaciją ir pasikeitimą. Bet visos dokumentų formos gali būti ir objektyvios, ir subjektyvios, todėl geriausia lyginti keliais metodais surinktus duomenis“¹⁵. Šiuo atveju minime nelegitimuotus, bet vertingos informacijos galinčius turėti asmeninius dokumentus. Ypatingą reikšmę šiandien turi asmeninės komunikacijos duomenys.

Turinio analizė atliekant kiekybinį tyrimą „[...] dažniausiai apima specialios informacijos paprasčiausią klasifikavimą arba lentelių sudarymą“¹⁶. Kokybinė turinio analizė yra sudėtingesnė, nes

[k]okybiniame tyrime tyrėjai iš pradžių atlieka panašias procedūras kaip ir kiekybiniame tyrime, kuriame tekstą ir kitas komunikacines žiniasklaidos priemones tyrėjas naudoja kaip duomenų šaltinį. Dažniausiai pradedama nuo dokumentų ir įrašų atpažinimo. Po to atrenkama tyrimui tinkama medžiaga. Tačiau tyrimo analizės etape dokumentų ir įrašų, kaip duomenų šaltinio, naudojimas skiriasi. Jeigu kiekybiniame tyrime visi kintamieji yra apibrėžti ir vertinami statistiškai, tai kokybiniame tyrime tas pats dokumentas ar įrašas yra **įvairiai analizuojamas** [išskirta – N. B.]. Be to, analizės rezultatai gali būti pateikiami interpretacijos ar hipotezės forma¹⁷.

Apibendrinant šiuos teiginius galima tvirtinti, kad kiekybinė turinio analizė yra konstatuojamoji, o kokybinė turinio analizė pasižymi analitiškumu. Šio metodo trūkumas, mano galva, yra subjektyvus tyrimui tinkamos medžiagos atrinkimas, priklausantis nuo tyrėjo kvalifikacijos.

Orientuojantis į kokybinę turinio analizę darbe aktualizuojamas apklausos metodas.

Apklausa yra komunikacinis procesas, susidedantis iš skatinančių veiksmų sekos, naudojamos atsakymams iš subjektų gauti, tarpusavyje susitarus. Apklausa, kitaip nei testai, nieko nematuoja. Ja bandoma įvertinti tiriamų asmenų nuomones, požiūrius į tam tikrus reiškinius, elgsenos ypatumus ir su elgsena susijusius veiksnius¹⁸.

Apklausos metu ne tik gaunami duomenys, bet ir atliekamas visuminis tyrimas, leidžiantis išvelgti tendencijas, formuluoti argumentuotas išvadas. Šio metodo trūkumas – anketų skaičius priklauso nuo respondentų valios ir suinteresuotumo.

---

¹³ Kęstutis Kardelis, *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Edukologija ir kiti socialiniai mokslai. Vadovėlis. Penktasis pataisytas ir papildytas leidimas, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2016, p. 285.

¹⁴ *Ibid.*, p. 286.

¹⁵ *Ibid.*

¹⁶ *Ibid.*

¹⁷ *Ibid.*, p. 289.

¹⁸ *Ibid.*, p. 236.

Šio metodo metodologija susideda iš klausimyno sudarymo, tiriamosios grupės pasirinkimo, tyrimo procedūrų atlikimo, statistinės duomenų analizės.

Klausimynu renkami kokybiniai duomenys. Duomenų objektyvumas priklauso ne tik nuo klausimyno turinio, t.y. nuo klausimų, teiginių, įvairių situacijų loginio ir aiškaus pateikimo, bet ir didžia dalimi nuo tiriamųjų sąžiningumo, jų noro atvirai atsakyti į klausimus ir teiginius. Dažnai „[...] klausimyno atsakymų objektyvumą gali lemti tiriamojo asmens noras parodyti save iš geresnės pusės, tad tokiu atveju galima susilaukti ir socialiai pageidaujamų atsakymų, ypač kai norima išsiaiškinti tiriamojo asmens požiūrį į teiginius, susijusius su viešąja nuomone, jo dalykinėmis savybėmis [...]. Taigi vertinti tokių klausimų ar teiginių duomenis reikia atsargiai. Kai kuriais atvejais tiriamajam nelengva rasti atsakymą, kai klausama, tarkim, apie jo elgsenos motyvus, kurių paprastai būna keletas¹⁹.

Šias problemas tyrėjas turi suvokti vykdydamas apklausą, analizuodamas gautus rezultatus. Nors laikomasi požiūrio, kad surinkta medžiaga nepriklauso nuo konteksto, tačiau jos turinys, mano galva, gali būti nulemtas konteksto, t.y. institucinės priklausomybės. Būtent todėl šiame tyrime buvo pasirinktas anoniminės anketos modelis.

Etninės kultūros disciplinų tyrimas neišvengiamai susiduria su lyginimo metodo poreikiu.

Lyginimas – lyginamojo tyrimo metodologinė esmė – tai metodas, grindžiantis teiginius apie objektų, reiškinių etc. panašumus ir skirtumus. Lyginimo metu sugretinami mažiausiai du objektai jų tarpusavio santykio apibrėžimo tikslu. Lyginant nustatomos reiškinių kiekybinės ir kokybinės charakteristikos, konstruojamos analogijos ir klasifikacijos, įvertinamas būties ir pažinimo turinys. Lyginimui keliami bent du metodologiniai reikalavimai: 1) turi būti lyginami tik vienos klasės, populiacijos etc. objektai; 2) turi būti palyginami tik esminiai objektų požymiai²⁰.

Šis metodas leidžia nustatyti tiriamo objekto kokybines ir kiekybines ypatybes, bet jų identifikavimas priklauso nuo pasirinktos lyginamojo tyrimo strategijos, tyrėjo kompetencijos.

Charlesas C. Raginas aptardamas socialinį tyrimą išskiria tris bendrąsias strategijas: kokybinių metodų naudojimą tiriant bendrybes, lyginimo metodus tiriant įvairoves ir kiekybinius metodus tiriant santykius tarp kintamųjų. Anot jo, „[t]rys skirtingos strategijos kinta nuo intensyvios prieigos (kokybinis bendrybių tyrimas) iki išsamios prieigos (lyginamasis įvairovės tyrimas) ir iki ekstensyvios (kiekybinis santykių tarp kintamųjų tyrimas) atvejų atžvilgiu“²¹. Intensyvioji prieiga kreipia dėmesį į specifinius atvejus, išsamioji prieiga tiria skirtumų ir panašumų modelius, o ekstensyvioji prieiga apima bendrųjų modelių žinojimą tarp skirtingų atvejų.

Šiam tyrimui svarbi Ragino apibrėžtis:

Mokslininkai lygina vienus atvejus su kitais; jie naudoja statistinius metodus siekdami sukonstruoti (ir pritaikyti) kiekybinius lyginimus; jie lygina atvejus su teoriškai išvestais grynaisiais atvejais, ir jie lygina atvejų vertes tinkamų kintamųjų pagrindu, apskaičiuoja vidurkį siekdami gauti informaciją apie koreliuojančias variacijas. Lyginimas suteikia pagrindą teiginių konstatavimui apie empirinius regularumus ir atvejų, susijusių su substanciniais ir teoriniais kriterijais, vertinimui ir interpretavimui. Šia plačiąja prasme lyginimas yra esminis empiriniam socialiniam mokslui taip, kaip jis yra praktikuojamas šiandien²².

¹⁹ Ibid., p. 237.

²⁰ Kristina Juraitė, „Lyginamieji tyrimo metodai: nuo intensyvaus ir ekstensyvaus prie visapusiško tyrimo [žiūrėta 2016-11-25]. Prieiga per internetą: http://fcis.vdu.lt/~z.lydeka@adm.vdu.lt/KJuraite_paskaita%20ISM%202.pdf.

²¹ Charles C. Ragin, *Constructing Social Research. The Unity and Diversity of Method*, Thousand Oaks, California: Pine Forge Press, 1994, p. 51.

²² Charles C. Ragin, *The Comparative Method – Moving Beyond Qualitative and Quantitative Strategies*, With a New Introduction. Oakland, California: California University Press, p. 1.

Tai, kas šiame apibrėžime pasakyta apie kiekybinius tyrimus, tinka ir kokybiniam tyrimams, kurie leidžia konstatuoti teiginius, išvestus lyginamosios analizės būdu.

Tyrimo imtis. Tyrimo imtis: siekiant objektyvumo tyrime turėjo būti nagrinėjamos etninės kultūros disciplinos keturiolikoje Lietuvos universitetų. Tiriami šie valstybiniai universitetai: 1) Aleksandro Stulginskio universitetas (ASU); 2) Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija (LKA); 3) Kauno technologijos universitetas (KTU); 4) Klaipėdos universitetas (KU); 5) Lietuvos edukologijos universitetas (LEU); 6) Lietuvos muzikos ir teatro akademija (LMTA); 7) Lietuvos sveikatos mokslų universitetas (LSMU); 8) Šiaulių universitetas (ŠU); 9) Vilniaus dailės akademija (VDA); 10) Vilniaus Gedimino technikos universitetas (VGTU); 11) Vilniaus universitetas (VU); 12) Vytauto Didžiojo universitetas (VDU); 13) Mykolo Romerio universitetas (MRU); 14) Lietuvos sporto universitetas (LSU). Tiksliau sakant, nagrinėjamos etninės kultūros disciplinos minėtuose Lietuvos universitetuose. Kaip matysime vėliau, šis universitetų sąrašas sutrumpėjo, nes kai kurie universitetai nepateikė tyrimui reikalingų duomenų ar pateikė tik dalį jų.

Tyrimo problema. Esminė šio tyrimo problema – kaip tirti etninės kultūros disciplinas Lietuvos universitetuose, kai „[a]ukštosioms mokykloms suteikiama autonomija“²³. Universitetai gali neteikti informacijos (kai kurie tai ir daro), nerodyti dalykų aprašų, riboti informaciją, o tai savo ruožtu koreguoja tyrimo imtį, objektyvumą ir rezultatus. Dėstytojų prisirišimas prie savo akademinės institucijos taip pat lemia jų galimybes atsakyti į anketos klausimus ar koreguoja atsakymų pobūdį. Universitetai pagrįstai saugo duomenis, kuriuos jie paprastai pateikia tik Studijų kokybės vertinimo centrui (SKVC), nors jie turėtų bendradarbiauti vykdant analogiškus ir nepriklausomus tyrimus.

Tyrimo hipotezė. Prieš ją formuluojant tikslinga prisiminti Charleso C. Ragino mintį, kad „[h]ipotezė kyla iš teorijos ir iš egzistuojančio žinojimo apie tyrimo objektą“²⁴. Lietuvos universitetuose 2011–2016 m. etninės kultūros disciplinas lemia studijų programos, kurių uždarymas inspiruoja minėtų disciplinų eliminavimą iš universitetų. Etninės kultūros disciplinos traukiasi iš privalomųjų dalykų sąrašų ir tampa laisvai pasirenkamais bendrųjų universitetinių studijų dalykais. Etninės kultūros disciplinos praranda vietą bei vertę ir lituanistinių studijų programose, kurios atsisako gryno filologinio pobūdžio. Tačiau kvalifikuotas dėstytojų visetas išlieka, nors savo kompetencijas jie turi pritaikyti populiarnesne studijų programose.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, kuriame nurodomas temos naujumas ir aktualumas, tyrimo objektas, tikslas, uždaviniai, hipotezė, problema ir metodologija. Toliau darbe aptariami

²³ Lietuvos Respublikos Konstitucija, Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007, p. 41.

²⁴ Charles C. Ragin (1994), *op. cit.*, p. 15.

teisės aktai, reglamentuojantys etninę kultūrą Lietuvoje, universitetų statutai. Tiriamojoje dalyje nagrinėjami privalomųjų ir pasirenkamųjų etninės kultūros disciplinų (ir joms artimų disciplinų) objektai, turiniai, šaltiniai, studentų įgyjamos žinios, kompetencijos, gebėjimai. Vėliau analizuojami etninės kultūros dėstytojų atsakymai į anoniminės anketos klausimus. Darbas baigiamas išvadomis, rekomendacijomis, literatūros sąrašu, priedais.

II. ETNINĖ KULTŪRA LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISĖS AKTUOSE IR UNIVERSITETŲ STATUTUOSE

Etninė kultūra teisės aktuose. Etninės kultūros samprata, vieta, jos funkcionavimo būdai apibrėžti Lietuvos Respublikos teisės aktuose ir poįstatyminiuose dokumentuose. Šiame darbo skyriuje siekiama aptarti pagrindinius dokumentus, reglamentuojančius etninės kultūros ugdymą.

Tyrimė nebuvo galima iš karto nagrinėti universitetų statutų, nes jie yra sudėtinė Lietuvos Respublikos švietimo sistemos dalis. Mokyklų abiturientai stoja į universitetus turėdami (arba neturėdami) konkretų etninės kultūros žinojimą, kuris tęsiamas (arba ne) aukštojoje mokykloje. Statutų analizė leis nustatyti, kaip aukštosios mokyklos pozicionuoja etninės kultūros vietą universitete. Etninės kultūros diskursas, kaip matysime, skirtingai konstruojamas šiose švietimo sistemos grandyse.

„Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimo“ (2016) išvadose ir prognozėse teigiama, jog „[i]nformacinė ir ideologinė politika išliks viena svarbiausių Rusijos priemonių stiprinti jai palankų istorinių ir politinių procesų suvokimą ir skaldyti Lietuvos visuomenę. Įgyvendinama įvairias kultūrinės, istorinės iniciatyvas, Rusija sieks, kad kuo didesnė Lietuvos visuomenės dalis vertybiniu požiūriu tapatintųsi su Rusija. Tai ilgalaikis strateginis Rusijos tikslas²⁵.

Taip iškeliamą Lietuvos visuomenės fragmentacijos problema, istorinių ir politinių procesų traktavimo klausimas, Rusijos inspiruojamų kultūrinių ir propagandinių veiklų įtaka, vertybinis lietuvių nusistatymas. Akivaizdu, kad Lietuvoje esama pakankamai geros dirvos Rusijos siekių įgyvendinimui, nes tebedominuoja nomenklatūros diskursas ir posovietinė laisvosios rinkos versija.

Gebėjimas suvokti ir atsispirti šiai informacinei ir ideologinei politikai tiesiogiai susijęs su Lietuvos piliečių identitetu, su istorine sąmone, su kultūrinėmis vertybėmis. Šioje paradigmoje svarbi vieta tenka asmens etnokultūriniam tapatumui, kuris XXI a. nebėra duotybė. Tačiau, kaip matysime, jis nėra ir konstruktas, o kažkoks įsivaizduojamos bendruomenės fenomenas.

Istorija liudija, kad, pavyzdžiui, Lietuvos partizanai 1944–1953 m. priešinosi, nes turėjo aiškų tautinį identitetą, kuris buvo švietimo, kultūros politikos vaisius. Antai partizanas Balys Vaičėnas „Partizano testamente“ įrašė: „Bet tebeturiu dar turto kūrio priešai neįstengs atimti: tai tikėjimas į didįjį pasaulio kūrėją Dievą ir savo Tėvų žemės meilė. Jų neįstengs atimti joks priešas, nors jis būtų ir pats žmonijos pabaisa Stalinas.

Šį turtą aš palieku savo broliams ir sesėms tautiečiams ir kol jie tai gerbs, tol bus nenugalimi“²⁶.

²⁵ „Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas“, Vilnius: Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas, 2016 [žiūrėta 2016-11-02]. Prieiga per internetą. <http://www.vsd.lt/Files/Documents/635948635773762500.pdf>.

²⁶ Balys Vaičėnas, *Partizano sąsiuviniai. Lokio rinktinės vado dienoraštis, laiškai, manifestaciniai tekstai*, parengė Klaudijus Driskius, Rūta Mozūraitė, Paulius V. Subačius, Vilnius: Tautos paveldo tyrimai, 2013, p. 4.

Partizanų vertybes ir valią suformavo tarpukario Lietuvos švietimo sistema. Istorikas Dangiras Mačiulis monografijoje *Valstybės kultūros politika Lietuvoje 1927–1940 metais* (2005) konstatuoja: „Autoritarinis A. Smetonos režimas orientavosi į tautiškumo pradų įtvirtinimą, o tautiška laikyta visa tai, kas dėl lietuviškumo abejonių nekėlė – pirmiausia tai buvo etnokultūrinis palikimas“²⁷. Žinome, kad jis buvo nukreiptas į etninės lietuvių bendruomenės kūrimą, bet tai buvo suvokiama kaip vertybė.

Sovietmečiu buvo sukonstruotas liaudinis etnis tapatumas, aktualizuotas kuriant homogenizuotą sovietinę visuomenę. Istorikas Vilius Ivanauskas tiksliai išskyrė dvi pagrindines etniškumo projekcijas: „liaudinį etniškumą ir tradicionalistinį (kitaip autentišką, esencialistinį etniškumą). Jie abu darė įtaką nacionalinio tapatumo mobilizacijai sovietmečiu, nors kartu nebuvo visiškai [...] autonomiškai nuo sovietų primetamos internacionalizmo darbotvarkės“²⁸. Šios projekcijos sovietmečiu pagimdė neigiamą požiūrį į etninę kultūrą, kuri iš tiesų buvo modifikuota ir paversta liaudies, o ne tautos kultūra.

„Lietuvos Respublikos Konstitucija“ (1992) skelbia (42 straipsnis): „Valstybė remia kultūrą ir mokslą, rūpinasi Lietuvos istorijos, meno ir kitų kultūros paminklų bei vertybių apsauga“²⁹. Kad valstybė rūpinasi etnine kultūra, byloja įstatymai: „Lietuvos Respublikos etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymas“ (1999), „Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas“ (1997) etc. Taigi juridinė bazė yra pakankama, bet kiek ji buvo / yra funkcionali ir efektyvi?

Dar 1999 m. buvo priimtas minėtas „Lietuvos Respublikos etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymas“, kuriame suformuluotas apibrėžimas: „**Etninė kultūra** – visos tautos (etnoso) sukurta, iš kartos į kartą perduodama ir nuolat atnaujinama kultūros vertybių visuma, padedanti išlaikyti tautinį tapatumą bei savimonę ir etnografinių regionų savitumą“³⁰. Taigi etninė kultūra yra visos tautos sukurta, perduodama ir atnaujinama kultūra, ji turi padėti išlaikyti tautinį identitetą, savimonę ir etnoregionų unikalumą. Matome, kad etninė kultūra čia traktuojama kaip primordialistinis diskursas. Tačiau XXI a. Lietuvoje jis labai dažnai yra atmetamas ir ribojamas.

Minimo įstatymo preambuleje buvo suformuluota: „[...] *etninė kultūra yra tautos būties, išlikimo ir tvirtumo esmė, nacionalinės kultūros pamatas*“³¹. Vėliau šios mintys buvo perkeltos į

²⁷ Dangiras Mačiulis, *Valstybės kultūros politika Lietuvoje 1927–1940 metais*, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2005, p. 121.

²⁸ Vilius Ivanauskas, „Tarp liaudies ir tautos: kultūrininkų veikla ir etniškumo projekcijos sovietmečio Lietuvoje“, in: *Epochas jungiantis nacionalizmas: tautos (de)konstravimas tarpukario, sovietmečio ir posovietmečio Lietuvoje*, Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2013, p. 269.

²⁹ *Lietuvos Respublikos Konstitucija*, op. cit., p. 43.

³⁰ „Lietuvos Respublikos etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymas“ [žiūrėta 2016-10-10]. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.58146A37675A>.

³¹ Ibid.

„Etninės kultūros plėtros švietimo įstaigose strategiją“ (2009), kurios rezultatus matome „Etninės kultūros plėtros 2015–2018 metų veiksmų plane“ (2015). Jame kalbama apie aktualų uždavinį: „22.2. ugdyti vaikų ir jaunimo etninio kultūrinio ir lokalinio tapatumo suvokimą, stiprinti etninės kultūros vertybių svarbos suvokimą bendruomenėje ir šeimoje“³². Formuluotė įvardija problemas, o jai atsirasti, regis, padėjo faktas, nurodytas programoje, jog „9.2. Etninė kultūra kaip dalykas dėstoma 31-oje bendrojo lavinimo mokykloje. Išanalizavus kvalifikacijos tobulinimo situaciją, pažymėtina, jog 2014 m. etnokultūrinis ugdymas vyko 276–iose mokyklose (prisidėjo 63 mokyklos, lyginant su 2010 m.), kuriose etninę kultūrą dėstė **įvairių dalykų** [išskirta – N. B.] 451 pedagogas (padaugėjo 140 pedagogų lyginant su 2010 m.)“³³. Šie skaičiai rodo etninės kultūros vietą bendrojo lavinimo mokykloje, iš kurios vėliau į universitetus ateina mokyklų abiturientai.

„Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme“ (2011 m. kovo 17 d. Nr. XI-1281) vienas iš švietimų tikslų apibrėžtas taip:

4) perteikti asmeniui tautinės ir etninės kultūros pagrindus, Europos ir pasaulio humanistinės kultūros tradicijas ir vertybes, laiduoti sąlygas asmens brandžiai tautinei savimonei, dorovinei, estetinei, mokslinei kultūrai, pasaulėžiūrai formuotis, taip pat garantuoti tautos, krašto kultūros tęstinumą, jos tapatybės išsaugojimą, nuolatinį jos vertybių kūrimą, puoselėti krašto atvirumą ir dialogiškumą“³⁴.

Formuluotė įdomi tuo, kad atskiria tautinę ir etninę kultūras. Taip pat minimi tik „pagrindai“, bet nieko nesakoma apie konkrečias etnines vertybes. Jos įvardijamos 2012 m. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymu (2012 m. balandžio 12 d. Nr. V-651) patvirtintose programose: „Pagrindinio ugdymo etninės kultūros bendrojoje programoje“ ir „Vidurinio ugdymo etninės kultūros bendrojoje programoje“. Pagal jas programos yra pasirenkamosios, jos laikomos priemonėmis ugdyti mokinių kultūrinį sąmoningumą. Čia slypi viena iš priežasčių, kodėl dalis pirmo kurso studentų nebūna susipažinę su etnine kultūra. Taip teigiu įvertindamas savo patirtį Šiaulių universitete, nes studentų tyrimas būtų kito tyrimo objektas.

„Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatyme“ (2009 m. balandžio 30 d. Nr. XI-242; Suvestinė redakcija (2016-08-31–2016-12-31) teigta: „Darni mokslo ir studijų sistema grindžia žinių visuomenės plėtotę, žiniomis grįstos ekonomikos stiprėjimą ir darnų šalies vystymąsi, dinamišką ir konkurencingą šalies ūkio gyvenimą, socialinę ir ekonominę gerovę; ugdo kūrybingą, išsilavinusią, orią, etiškai atsakingą, pilietišką, savarankišką ir verslią asmenybę, puoselėja

³² „Etninės kultūros plėtros 2015–2018 metų veiksmų planas“ [žiūrėta 2016-10-12]. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/ba6639e031ed11e5b1be8e104a145478>.

³³ Ibid.

³⁴ „Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas“ [žiūrėta 2016-10-14]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.395105>.

civilizacinę Lietuvos tapatybę, palaiko, plėtoja ir kuria šalies ir pasaulio kultūros tradicijas³⁵. Pabrėžta žinių ekonomika, kūrybingumas, pilietiškumas, civilizacinė Lietuvos tapatybė ir abstrakčios šalies kultūros tradicijos. Apie pačios Lietuvos identitetą, kultūrinę tapatybę, paveldą nekalbama.

Etninės kultūros diskurso nerasta ir įstatymo dalyje, kurioje suformuluoti universiteto tikslai:

2. Universiteto tikslai:

1) vykdyti studijas, teikiančias asmeniui moksliniais tyrimais grindžiamą šiuolaikinį pažinimo ir technologijų lygi atitinkantį aukštąjį universitetinį išsilavinimą, aukštojo mokslo kvalifikaciją, ugdyti visapusiškai išsilavinusią, etiškai atsakingą, kūrybingą ir verslią asmenybę;

2) darniai plėtoti įvairių sričių mokslinį pažinimą, vykdyti aukšto lygio mokslinius tyrimus ir eksperimentinę (socialinę, kultūrinę) plėtrą, rengti mokslininkus, mokslo srityje bendradarbiauti su šalies ir užsienio partneriais;

3) bendradarbiaujant su visuomenės ir ūkio partneriais, mokslinė, šviečiamąja, meno ir kita kultūrine veikla skatinti regionų ir visos šalies raidą;

4) ugdyti švietimui, mokslui, menui ir kultūrai imlią visuomenę, gebančią veiksmingai naudotis mokslu ir konkuruoti aukšto lygio technologijų, gaminių ir paslaugų rinkoje.

3. Daugiau kaip pusė universiteto dėstytojų turi būti mokslininkai ir (arba) pripažinti menininkai³⁶.

Akcentai skiriami etiškai, kūrybingai ir versliai asmenybei, o paskutinis sandas – tai neoliberalizmo ideologijos išdava. Minima mokslinė, šviečiamoji ir meninė veikla, turinti inspiruoti regiono ir šalies raidą. Teigiama, kad universitetą baigęs asmuo turi būti konkurencingas technologijų, gaminių ir paslaugų rinkoje.

Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo Nr. XI-242 nauja redakcija (2016 m. birželio 29 d. Nr. XII-2534) pagrįsta ta pačia neoliberalizmo ideologija, kuri papildoma didesniu valstybės vaidmeniu aukštosios mokyklos valdymo, atskaitomybės, finansavimo srityse. Naujasis įstatymas signalizuoja, jog valstybė suvokia, kad aukštojo mokslo ir studijų negalima palikti tik patiems universitetams.

Ši redakcija išskiria universiteto ir socialinių dalininkų / partnerių ryšį: „2. Universitetas turi būti socialiai atsakingas bendradarbiaudamas su suinteresuotomis visuomenės, verslo ir valdžios atstovų grupėmis diegiant technologines ir socialines inovacijas bei ugdant asmens ir bendruomenės gebėjimus savarankiškai ir kūrybiškai mąstyti ir veikti³⁷. Sureikšminami socialiniai gebėjimai, individo ir bendruomenės komunikacija, inovacijos ir kūrybingumas, t. y. Europos Sąjungos aukštojo mokslo politikos prioritetai.

³⁵ „Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas“ [žiūrėta 2016-10-16]. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C595FF45F869/IpurSWtUCP>.

³⁶ Ibid.

³⁷ „Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas“ (2016 m. birželio 29 d. Nr. XII-2534) [žiūrėta 2016-10-21]. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/1a9058e049b311e6b5d09300a16a686c>.

Šiuose teisės aktuose etninė kultūra užima nereikšmingą vietą, nes ją pakeičia universalesnis kultūros terminas. Vadinasi, etninė kultūra yra sudėtinė bendrosios kultūros dalis, kuriai nėra teikiamas išskirtinis statusas. O jeigu tai daroma, institucija ir asmuo gali pats nuspręsti, ar tai jam asmeniškai vertinga. Mokykloje etninei kultūrai tenka neformaliojo ugdymo sritis, o tai reiškia, kad ji nėra strateginė Lietuvos švietimo sistemos dalis. O ką atskleidžia universitetų dokumentai?

Etninė kultūra universitetų statuteose. Minėtas kontekstas gali paaiškinti etninės kultūros vietą Lietuvos universitetų statuteose. Naujajame Mokslo ir studijų įstatyme statusas apibrėžtas taip:

35 straipsnis. Aukštosios mokyklos statusas

1. Aukštosios mokyklos statusas yra steigimo dokumentas, kuriuo savo veikloje **vadovaujasi** [išskirta – N. B.] aukštoji mokykla.

2. Aukštosios mokyklos statuto turinio reikalavimus nustato šis įstatymas ir juridinio asmens teisinę formą reglamentuojantys įstatymai. Papildomai aukštųjų mokyklų statuteose turi būti nustatyta:

- 1) mokslo ir studijų organizavimo pagrindinės nuostatos;
  - 2) studentų ir darbuotojų teisės, pareigos ir atsakomybė;
  - 3) studentų priėmimo ir šalinimo tvarka;
  - 4) ginčų tarp studentų bei administracijos ir kitų darbuotojų nagrinėjimo komisijų sudarymo tvarka;
  - 5) mokslo ir studijų kokybės užtikrinimo tvarka.
3. Statute gali būti reglamentuojami ir kiti aukštosios mokyklos veiklos dalykai.
4. Valstybinio universiteto statutą tvirtina Seimas, valstybinės kolegijos statutą – Vyriausybė.
5. Nevalstybinės aukštosios mokyklos steigimo dokumentas priimamas ir keičiamas teisės aktų nustatyta tvarka³⁸.

Tam tikru etninės kultūros diskurso konstravimo rodikliu gali būti universitetų statuteose suformuluotos misijos, kurios galimai implikuoja dėmesį etninei kultūrai.

Vilniaus universiteto (toliau – VU) misijoje suformuluota:

Universiteto misija – iš praeities kylanti, dabarties iššūkių skatinama ir ateities kartoms perduodama nepaneigiama Universiteto pareiga ir neatimama teisė stiprinti Lietuvos ir pasaulio pažintines ir kūrybines galias, puoselėti akademinės ir kitas dvasines ir socialines vertybes, ugdyti aktyvius ir atsakingus Lietuvos valstybės piliečius ir visuomenės lyderius. Ši misija grindžiama akademinės laisvės, Universiteto atsakomybės Tautai ir Lietuvos valstybei, atvirumo ir atskaitomybės visuomenei principais, taip pat suvokimu, kad Universiteto, per šimtmečius tapusio nacionalinės reikšmės mokslo ir kultūros židiniu, statusas sukuria ypatingas priedermes Universiteto bendruomenei ir visuomenei, kurios dalis ši bendruomenė yra³⁹.

Šiame apibrėžime, kaip ir statute, etninė kultūra tėra numanoma, tačiau universitetas prisiima atsakomybę už tautos „pažintines ir kūrybines galias“, už „dvasines ir socialines vertybes“.

Vilniaus Gedimino technikos universiteto (toliau – VGTU) statute teigiama: „Universiteto misija – mokytis ir ugdyti pilietiškai atsakingą, kūrybingą, verslią, konkurencingą, mokslui ir naujausioms technologijoms bei kultūros vertybėms imlią asmenybę, padėti užtikrinti ekonominių šalies visuomenės, kultūros ir ūkio suklestėjimą, socialinę santarvę ir nacionalinės kultūros

³⁸ Ibid.

³⁹ „Vilniaus universiteto statusas“ [žiūrėta 2016-11-24]. Prieiga per internetą: http://www.vu.lt/site_files/Adm/statusas/Vilniaus_universiteto_Statutas.pdf.

savitumo išsaugojimą⁴⁰. Pabrėžiamas pilietiškumas ir kultūros vertybės, nacionalinės kultūros puoselėjimas. „Savitumo išsaugojimas“ implikuotų kultūros tradicijas, bet tai tik numanoma⁴¹.

Lietuvos edukologijos universiteto (toliau – LEU) statute įrašyta: „Šiandieninė universiteto misija yra visuomenės edukacija, pagrįsta šiuolaikine ugdymo filosofija ir naujausiomis mokslo žiniomis, pedagogų mokslininkų ir taikomosios mokslinės veiklos specialistų rengimas Lietuvos ir pasaulio rinkai“⁴². Pagrindinis akcentas misijoje skiriamas universiteto profiliui, tačiau vėliau statute teigiama, kad universiteto septintasis tikslas yra „ugdyti jaunimo dorą, atsakomybę, tautiškumą, patriotizmą, pilietiškumą ir toleranciją“⁴³. LEU statute daug dėmesio tenka vertybėms, o tai aiškintina edukologijos mokslų prioritetu.

Vytauto Didžiojo universiteto (toliau – VDU) misija suformuluota taip: „Vytauto Didžiojo Universiteto (toliau – Universitetas) misija – būti bendruomeniška mokslo, menų ir studijų institucija, tęsti 1922 m. Kaune įkurto Lietuvos universiteto misiją, sudaryti žmogui liberalias ugdymosi sąlygas, plėtoti partnerystę, aktyviai dalyvauti Kauno gyvenime, kurti Lietuvos ateitį ir prisidėti prie pasaulio kultūros ir mokslo raidos“⁴⁴. Pabrėžiamas bendruomeniškumas, liberalusis ugdymasis, Kauno miestas ir lokalus bei globalus ateities kūrimas. Apibrėžiant VDU tikslus ir uždavinius, teigiama, jog brandinant visuomenę siekiama „saugoti ir puoselėti gamtos, mokslo, kultūros paveldą ir supažindinti su juo visuomenę pristatant kolekcijas, skelbiant publikacijas ir pasitelkiant bibliotekas, muziejus“⁴⁵. Prisiimamas nebrandžios visuomenės ugdymo uždavinys.

Aleksandro Stulginskio universiteto (toliau – ASU) misija: „[...] kurti ir skleisti mokslo žinias, nuoširdžiai siekti, kad kiekvienas Lietuvos žmogus turėtų saugų ir sveiką maistą bei visavertę gyvenimo aplinką“⁴⁶. Misija labai pragmatiška, o esminis aspektas – saugus ir sveikas maistas. Vienas iš universiteto veiklos uždavinių yra: „ugdyti studentų pilietiškumą, kūrybiškumą, verslumą, aktyvumą, savarankiškumą, bendrųjų vertybių pasirinkimo ir karjeros planavimo gebėjimus“⁴⁷. Akcentuojamas pilietiškumas ir kūrybingumo ugdymas bei bendrosios vertybės.

Pirmasis **Mykolo Romerio universiteto** (toliau – MRU) veiklos tikslas – „vykdyti studijas, teikiančias asmeniui moksliniais tyrimais grindžiamą šiuolaikinį pažinimo ir technologijų lygi

---

⁴⁰ „Vilniaus Gedimino technikos universiteto statutas“ [žiūrėta 2016-11-24]. Prieiga per internetą: http://www.vgtu.lt/uploads/files/dir323/dir16/0_0.php.

⁴¹ Ibid.

⁴² „Lietuvos edukologijos universiteto statutas“ [žiūrėta 2016-11-24]. Prieiga per internetą: https://leu.lt/lt/ff/ff_apie_mus/ff_strateginiai_dokumentai.html.

⁴³ Ibid., p. 7.

⁴⁴ „Vytauto Didžiojo universiteto statutas“ [žiūrėta 2016-11-24]. Prieiga per internetą: <http://www.vdu.lt/wp-content/uploads/2010/06/369.pdf>.

⁴⁵ Ibid., p. 4.

⁴⁶ „Aleksandro Stulginskio universiteto statutas“ [žiūrėta 2016-11-24]. Prieiga per internetą: http://asu.lt/wp-content/uploads/2014/09/asu_seimo_priimtas_statutas.pdf.

⁴⁷ Ibid., p. 4.

atitinkantį aukštąjį universitetinį išsilavinimą, aukštojo mokslo kvalifikaciją, ugdyti visapusiškai išsilavinusią, etiškai atsakingą, kūrybingą ir verslią asmenybę⁴⁸. Svarbiausia yra mokslinė kvalifikacija bei asmenybės etiškumas, kūrybingumas, verslumas.

Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos (toliau – LKA) statute misija taip pat neapibrėžta, o pirmasis tikslas yra „vykdyti studijas, ugdančias karininkus, karybos ir nacionalinio saugumo specialistus, teikti moksliniais tyrimais grindžiamą šiuolaikinį pažinimo ir technologijų lygį atitinkantį aukštąjį universitetinį išsilavinimą, aukštojo mokslo kvalifikaciją, ugdyti visapusiškai išsilavinusią, etiškai atsakingą ir kūrybingą asmenybę⁴⁹. Matome tas pačias vertybes, aktualizuotas itin specializuotoje Lietuvos aukštojoje mokykloje.

Kauno technologijos universiteto (toliau – KTU) statute sakoma: „Kauno technologijos universiteto (toliau – Universitetas) misija – teikti moksliniais tyrimais grįstas tarptautinio lygio studijas; kurti ir perduoti žinias bei novatoriškas technologijas darniai valstybės raidai ir inovacijų plėtojimui; formuoti atvirą, talentus ir lyderius įkvepiančią kūrybingą aplinką; puoselėti demokratiją ir nacionalinę kultūrą⁵⁰. Svarbiausia yra moksliniai tyrimai, bet jie regimi darnios valstybės raidos ir nacionalinės kultūros kontekstuose. Šiame statute taip pat minimas siekis „užtikrinti lygias galimybes, sukuriant įvairiapusę mokymosi aplinką, kurioje individualios savybės – lytis, amžius, tautybė, socialinė padėtis, negalia ar etninė kilmė, religiniai įsitikinimai, politinės pažiūros – pripažįstamos ir vertinamos⁵¹. Etninė kilmė čia inspiruota pagarbos žmogaus individualumui ir galbūt reaguojant į globalizacijos iššūkius.

Klaipėdos universiteto (toliau – KU) misija pristatyta labai išsamiai:

Universiteto misija – vystyti Universitetą kaip Lietuvos, jūrų valstybės, ir Baltijos jūros regiono mokslo, menų ir studijų centrą bei rengti aukščiausios kvalifikacijos specialistus, prioritetinį dėmesį skiriant:

- 1) jūrų moksliniams tyrimams ir studijoms;
- 2) Baltijos jūros regiono istorijai, kultūrai ir kalboms, švietimui, sveikatai ir socialinei gerovei, ekonomikai, politikai, komunikacijoms, menams;
- 3) Vakarų Lietuvos ir Klaipėdos miesto darniai plėtrai;
- 4) integruoto mokslo, studijų ir verslo jūrinio centro kūrimui⁵².

Matome, kad misija siejama su jūros diskursu, su Vakarų Lietuva ir Klaipėda. Baltijos jūros regionas yra universiteto misijos centre, o tai apima ir kalbos, istorijos, kultūros etc. dalykus.

---

⁴⁸ „Mykolo Romerio universiteto statutas“ [žiūrėta 2016-11-24]. Prieiga per internetą: https://www.mruni.eu/lt/universitetas/apie_mru/dokumentai/statutas/.

⁴⁹ „Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos statutas“ [žiūrėta 2016-11-24]. Prieiga per internetą: <http://www.lka.lt/lt/apie-mus/dokumentai/teisines-bazes-dokumentai.html>.

⁵⁰ „Kauno technologijos universiteto statutas“ [žiūrėta 2016-11-24]. Prieiga per internetą: http://ktu.edu/lt/system/files/ktu_statutas.pdf.

⁵¹ Ibid., p. 4.

⁵² „Klaipėdos universiteto statutas“ [žiūrėta 2016-11-24]. Prieiga per internetą: http://www.ku.lt/wp-content/uploads/2016/02/20120601_11_58_P.pdf.

Šie pavyzdžiai byloja, kad Lietuvos universitetų statutuose etninės kultūros diskurso nėra, o tai galima paaiškinti akademinio institucijų statusu ir kultūros – papildomojo dėmens – samprata. Universitetuose kuriamas mokslas ir naujausios technologijos, o (etno)kultūrinis ugdymas yra kontekstinis dalykas. Jis turi būti dominuojantis bendrojo lavinimo grandyje, bet taip nėra.

Detaliau neaptarti Šiaulių universiteto (toliau – ŠU), Lietuvos sveikatos mokslų universiteto (toliau – LSMU), Lietuvos muzikos ir teatro akademijos (toliau – LMTA), Lietuvos sporto universiteto (toliau – LSU) statutai byloja, jog aukštosiose mokyklose siekiama inicijuoti ir sudaryti sąlygos visuomenės pažangai, nesiejant jos su konkrečia etnine kultūra, turinčia sinchroniškumo ar diachroniškumo matmenį. Tik LMTA statute įtvirtinta: „Lietuvos muzikos ir teatro akademija yra muzikos, teatro, kino ir šokio meno universitetas, kurio misija – užtikrinti tvarią meno ir meno tyrimų plėtrą, dalyvauti formuojant šalies meninio švietimo ir kultūros politiką, puoselėti dvasinę visuomenės darną ir nacionalinį tapatumą, ugdyti talentingiausią menui jaunimą – kūrybišką, iniciatyvų, verslų, atvirą Lietuvai ir pasauliui“⁵³. Pabrėžiama šalies kultūros reikšmė, visuomenės būvis ir nacionalinis tapatumas.

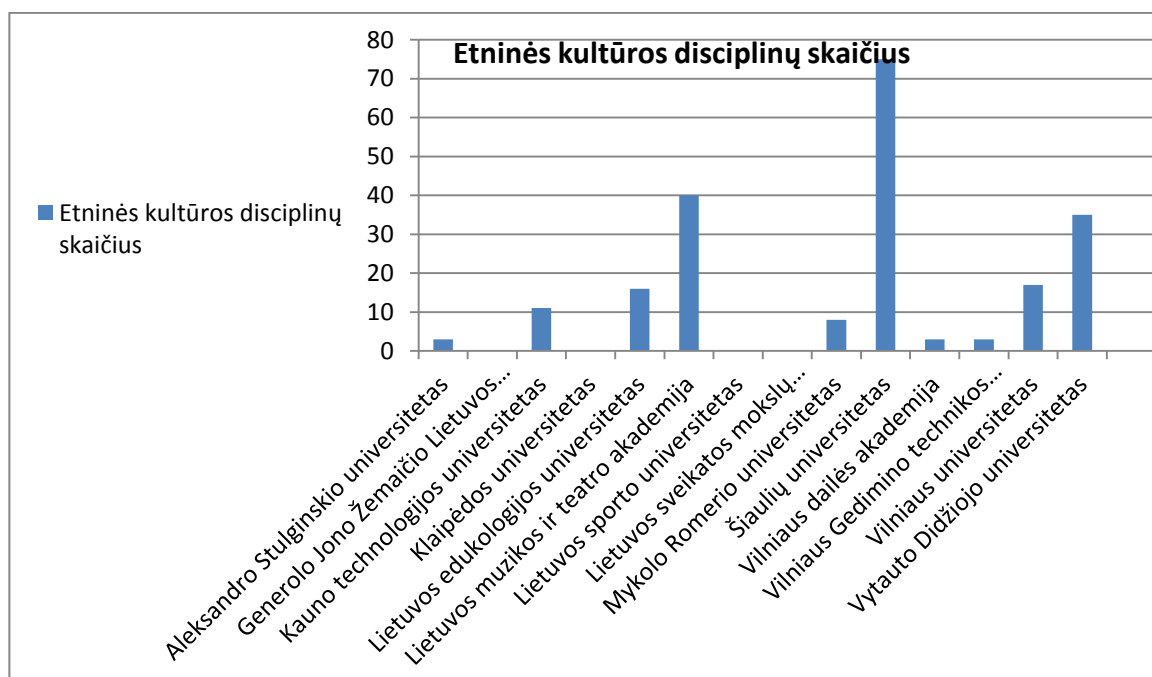
Statutų (misijų) apžvalga parodė, kad etninė kultūra šiuose juridiniuose dokumentuose neminama. Vadinasi, oficialūs universitetų dokumentai nėra etninės kultūros diskursą konstituojantys elementai. Statutai sukuria tam tikrą diskursyvinį lauką, bet jie neleidžia atskleisti konkrečios etninės kultūros vietos universitetų sąrangose, nes tai yra studijų dalykas. Kita vertus, tokia situacija suponuoja, kad etninė kultūra palikta ikiuniversitetinio lavinimosi pakopai, dėl to ji neakcentuojama net bendriausiuose ir įvadiniuose statutų postulatuose.

---

⁵³ „Lietuvos muzikos ir teatro akademijos statutas“ [žiūrėta 2016-11-24]. Prieiga per internetą: <http://lmta.lt/lt/lmta-dokumentai>.

III. ETNINĖS KULTŪROS DISCIPLINOS: SAMPRATOS, STUDIJŲ PROGRAMOS, APRAŠAI

Kaip nurodyta šio darbo įvade, tyrime siekta etninės kultūros disciplinas nagrinėti 14-oje Lietuvos universitetų. Iš gautų dokumentų paaiškėjo, kad tokių disciplinų nėra Lietuvos sveikatos mokslų universitete, Lietuvos sporto universitete, Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijoje (žr. Priedus nr. 1, 2, 3). Klaipėdos universitetas nepateikė oficialių duomenų, dėl to jis neįtrauktas į tyrimą, kuris apima etninės kultūros disciplinas, dėstytas / dėstomas: Aleksandro Stulginskio universitete, Kauno technologijos universitete, Lietuvos edukologijos universitete, Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje, Mykolo Romerio universitete, Šiaulių universitete, Vilniaus dailės akademijoje, Vytauto Didžiojo universitete, Vilniaus universitete, Vilniaus Gedimino technikos universitete. Gauti oficialūs dokumentai nulėmė etninės kultūros disciplinų Lietuvos universitetuose skaičių (žr. *Pirmą lentelę*). Tyrimas apima 93 proc. Lietuvos universitetų, tačiau etninės kultūros (ir joms priskirtinos) disciplinos dėstomos dešimtyje universitetų, o tai sudaro 71 proc. aukštųjų mokyklų.

Pirma lentelė. Etninės kultūros (ir su ja siejamų) disciplinų Lietuvos universitetuose statistiniai duomenys (2011–2016 metai). Šie duomenys oficialiai buvo pateikti tyrimo autoriui ir Etninės kultūros globos tarybai.

1. PRIVALOMOSIOS ETNINĖS KULTŪROS DISCIPLINOS: OBJEKTAI, TURINIAI, LITERATŪRA, STUDENTŲ ŽINIOS, KOMPETENCIJOS IR GEBĖJIMAI

Aleksandro Stulginskio universitetas. Šiame universitete Ekonomikos ir vadybos fakulteto, Kultūros ir turizmo vadybos bakalauro studijų programos pirmo kurso studentams privalomas 3 kreditų⁵⁴ „Etnologijos“ dalykas. Studijų dalyko tikslas – „[u]gdyti kūrybišką, savarankišką, kritiškai mąstantį, plačios erudicijos, bendrąsias vertybes suvokiantį ir puoselėjantį pilietį, besidomintį lietuvių tautos tradicine kultūra ir jos raida, sugebantį vertinti, tirti ir puoselėti lietuvių etninę kultūrą, propaguoti etninės kultūros palikimą“ (E, ASU [pr.]). Matome, kad sinonimiškai tapatinama etninė ir tradicinė kultūros. Studentai suvokia etninę kultūrą kaip visumą, nagrinėja šios kultūros šaknis, raidą, paveldą. 11-oje temų atskleidžiamas tradicinis lietuvių gyvenimas ir menas. Tiesa, senovės lietuvių pasaulėžiūra analizuojama gana vėlai, nors be jos sunku suprasti kalendorines šventes, šeimos papročius ar liaudies meną. Pagrindinė ir papildoma literatūra yra profesionali. Studentai turi galimybę kursą studijuoti virtualioje mokymosi aplinkoje (<http://moodle.asu.lt/moodle/>), o tai nėra dažna praktika kituose universitetuose. Kursą dėsto trys dėstytojai (lekt. Asta Steikūnienė, lekt. dr. Rita Urbaitytė, doc. dr. Rasa Račiūnaitė-Paužuolienė).

Mykolo Romerio universitetas. Universitete bakalauro studentams dėstomas vienas bendrasis universitetinis studijų dalykas **Šiuolaikinė lietuvių kultūra**.

Dalyko tikslas suformuluotas labai plačiai:

Supažindinti su pagrindinėmis šiuolaikinės Lietuvos kultūros sąvokomis, idėjomis, koncepcijomis ir teorijomis, kultūrinės tapatybės tęstinumo ir atnaujinimo, kultūros paveldo išsaugojimo, visuomenės ir kultūros sanglaudos reiškiniais, šiuolaikinės Lietuvos kultūros adekvačios raiškos Europoje ir pasaulyje procesais, humanitarinio kultūrinio diskurso plėtra globalėjančiame pasaulyje, ugdyti gebėjimus analizuoti ir kritiškai vertinti įvairių kultūrų tekstus, taikyti aktualiuosius kultūros aspektus kasdieniame gyvenime, darbinėje, socialinėje, šviečiamojoje ir kt. veikloje, ugdyti analitinį bei kritinį mąstymą, kultūrinio dispuoto įgūdžius (ŠLK, MRU).

Akivaizdu, kad šis tikslas absorbuoja ir uždavinius, kurių labai daug. Dalyko turinys rodo, kad greta šiuolaikinių kultūros koncepcijų funkcionuoja ir baltų mitologijos ir ritualo tyrimai, kurie leidžia atskleisti šiuolaikinės kultūros ištakas. Dalykas grįstas postmodernia teorine mintimi, filosofiniais darbais ir kultūrologiniais tyrinėjimais. Studijų šaltiniai apsiriboja lietuvių kalba parašytais ar į lietuvių kalbą išverstais darbais. Dėstytoja – dr. Lilijana Astra.

Lietuvos muzikos ir teatro akademija. Akademijoje bakalauro pakopoje dėstomi šie privalomi Muzikinio folkloro studijų programai priskiriami dalykai: a) *Muzikinės folkloristikos pagrindai*: 1) **Dainologija**, 2) **Instrumentologija**, 3) **Choreologija**; b) *Specialioji profesijos studija*: 4) **Folkloro ansamblio studija**; 5) **Tradicinė kapela**; 6) **Sutartinių giedojimas**; 7)

⁵⁴ Jeigu dokumentuose nėra nurodyta, jog tai ECTS kreditai, minėta santrumpa nerašoma.

Ekspedicijų praktika; 8) Tradiciniai šokiai; 9) Archyvinė praktika; 10) Folkloro ansamblio vadovo praktika; 11) Folkloro renginių organizavimas ir vadyba; 12) Redakatoriaus praktika; c) *Etnomuzikologijos įvadas*: 13) **Etnomuzikologijos raida ir mokyklos; 14) Muzikinio folkloro rinkimo metodika; 15) Etninės muzikos transkripcija; 16) Lietuvių etnomuzikologijos istoriografija ir tyrimai; d) *Muzikos dialektologija*: 17) Etninės muzikos transkripcijos praktika; 18) Dainologija; 19) Instrumentologija; e) *Kompozicija*: 20) Muzikinės ne Europos tautų kultūros; 21) Muzikinės ne Europos tautų kultūros; 22) Lietuvių liaudies ir profesinės muzikos formavimasis; f) *Muzikos teorija ir kritika*: 23) Muzikinės ne Europos tautų kultūros; 24) Lietuvių liaudies ir profesinės muzikos formavimasis.**

Magistrantūros pakopoje vykdoma studijų programa Muzikinis folkloras. Joje dėstomi: 25) **Lietuvių liaudies instrumentinės muzikos analizės pagrindai; 26) Europos tautų polifonija; 27) Etnomuzikologijos kryptys ir metodai; 28) Muzikinė antropologija; 29) Šokio etnologija; 30) Europos tautų tradicinė muzika; 31) Šokio antropologija; 32) Šiuolaikinės tradicinės muzikos srovės; 33) Pasaulio muzika: tradicinės muzikos kultūros.**

Trisdešimt trys dalykai (kai kurie iš jų kartojasi), kaip matome, iš pavadinimų apima ir folklorą, ir praktikas, ir renginių organizavimą, ir etnomuzikologiją, ir pasaulio muziką. Dalykus dėsto skirtingi specialistai, profesionalai, bet detalesnė dalykų analizė nebuvo galima. Tiesiog nenorėta viešinti dalykų / modulių aprašų, nes tai LMTA intelektinė nuosavybė (žr. Priedą nr. 4). Esama informacija internete (pavyzdžiui, <http://lmta.lt/lt/muzikinis-folkloras>) pateikia dalykus, bet nėra jų aprašų. Be to, šiame tyrime laikytasi metodinės nuostatos, kad tiriami tik oficialiai pateikti ir reglamentuoti dokumentai.

Lietuvos edukologijos universitetas. Universitete dėstomi 16-a dalykų, susijusių su etnine kultūra (kai kurie dalykai kartojasi, nes dėstomi skirtingoms studijų programoms). Dalykų sąrašas pateiktas Priede nr. 5.

Bakalauro studijų pakopoje dėstomi šie dalykai: 1) **Etnokultūra. Tekstilės technologijos; 2) Etnologija; 3) Lietuvių etnografija; 4) Etnologijos įvadas [Istorijos ir etikos pedagogika]; 5) Etnologijos įvadas [Istorija]; 6) Etnografinė praktika; 7) Lietuvių tautosaka; 8) Etnologijos įvadas [Lietuvių filologijos ir istorijos pedagogika]; 9) Etninė kultūra ir renginių organizavimas [Socialinė pedagogika]; 10) Etninė kultūra ir renginių organizavimas [Socialinė pedagogika ir etika]; 11) Etninio meno pagrindai; 12) Etnokultūra; 13) Lietuvių etninė kultūra ir šokamasis folkloras.**

Šokio pedagogikos studijų programos studentams skaitomas kursas **Lietuvių etninė kultūra ir šokamasis folkloras** (6 ECTS kreditai). Dalyką charakterizuotų studijų dalyko rezultatai: „Žinos pagrindines su etnine kultūra ir šokamuoju folkloru susijusias sampratas, suvoks

lietuvių etninės kultūros ir šokamojo folkloro svarbiausius bruožus, gebės šias žinias taikyti šokio ugdymo procese“ (LEKŠF, LEU). Šokamasis folkloras traktuojamas kaip tautinės kultūros diskursas, apimantis ir autentišką folklorą, ir jo interpretaciją. Išskirtina apeiginės etnochoreografijos tema, jungianti žmogaus gyvenimo ciklo apeigas ir kalendorinius bei darbo papročius. Daug dėmesio skiriama regionų specifikai, o tai leidžia atskleisti apeiginės etnochoreografijos specifika. Konceptuali literatūra, kurią sudaro moksliniai ir nacionaliniai, ir tarptautiniai darbai. Pasigestina duomenų bazių internete ir dėmesio medijoms bei vizualumui. Dėstytoja – doc. dr. Dalia Urbanavičienė.

Lietuvių filologijos studentams skaitomas **Lietuvių tautosakos** kursas (3 ECTS). Dalyko tikslas – „[s]upažindinti su folklorinės kūrybos specifika, rūšimis ir žanrais, susisteminti žinias apie rinkimo ir tyrinėjimo istoriją, ryšius su grožine literatūra, atskleisti jos išlikimo tendencijas šiuolaikinėje kultūroje“ (LT, LEU). Taip naujai įvedama grožinė literatūra ir šiuolaikinės kultūros diskursas. Tačiau temose minėtų dalykų beveik nėra (12-a, 13-a temos), nes jos suformuluotos pagal Gražinos Skabeikytės-Kazlauskienės vadovėlį „Lietuvių tautosaka“ (2005). Vis dėlto šis aspektas aktualizuojamas studento vertinimo strategijoje, užduotyse, kai studentas turi parašyti lyginamąją tautosakos ir literatūros teksto analizę. Literatūros sąrašas fragmentiškas, trūktų kai kurių naujausių (kontekstinių) darbų. Dėstytoja – doc. Loreta Udrienė.

Pradinio ugdymo pedagogikos studentams dėstomas **Etnokultūros** kursas (4 ECTS), kurio tikslas yra „[...] nagrinėti aktualius mokyklai ir visuomenei etninės kultūros reiškinius, aiškinant jų kilmę ir giluminę prasmę. Etninės kultūros pažinimas būtinas ugdant **tautinę tapatybę** [išskirta – N. B.] ir pilietiškumą. Šios žinios reikalingos ir pristatant lietuvių tautą bei valstybę pasaulio bendrijoje. Tai vertinga tautos patirtis, kurios pagrindu formuojasi ir profesionaliosios kultūros raiška“ (E, LEU). Ši prof. Liberto Klimkos formuluotė galėtų apibūdinti etninės kultūros dėstymo aukštojoje mokykloje siekius. Apraše akcentuojamas dėmesys UNESCO pasaulio paveldo šedevrų sąrašė įtrauktoms tradicijoms; pastarąsias būtų vertinga aktualizuoti, jeigu mąstytime apie universalios etninės kultūros dalyko parengimą įvairių specialybių studentams. Dešimt kurso temų iš esmės skirtos baltų kultūrai, nors nauja tema laikytina „Etnokultūra ir ekologija“. Literatūros sąrašė minimi esminiai ir naujausi moksliniai darbai. Dėstytojas – prof. dr. Libertas Klimka.

Istorijos ir pilietinio ugdymo, Istorijos, Istorijos ir etikos pedagogikos, Lietuvių filologijos ir istorijos pedagogikos studijų programų studentams skaitomi privalomi? kursai: **Etnologijos įvadas**

(4 ECTS / 6 ECTS kreditai) **Lietuvių etnografija** (5 ECTS kreditai), **Etnografinė praktika** (3 ECTS kreditai)⁵⁵.

Lietuvių filologijos ir istorijos pedagogikos studentams skaitomo **Etnologijos įvado** tikslas: „Supažindinti studentus su etnologijos objektu, mokslo tikslais ir uždaviniais, trumpai nušviesti mokslo raidą, pagrindines teorijas, ryšius su gretutiniais mokslais, tyrimų metodika, pateikti pagrindines etnologijos sąvokas, jų esmę ir terminiją“ (EĮ, LEU [LF ir Ist.]). Nors šis tikslas akademinis, kurso metu dėmesys skiriamas ir praktikai, etnologo darbui lauko sąlygomis. 12-a temų atskleidžia ne tik bazinius etnologijos mokslo dalykus, bet ir religijos etnologiją, socialinių institutų atsiradimą, etninių junginių formavimąsi. Literatūros sąrašas rodo dėmesį socialinei ir kultūrinei antropologijai, be kurių šiandien neįmanoma suprasti etnologijos mokslo. Dėstytojas – prof. dr. Jonas Mardosa.

Istorijos specialybės studentams skirtas **Lietuvių etnografijos** kursas (5 ECTS), kurio tikslas: „Išnagrinėti pagrindines lietuvių liaudies tradicinės kultūros formas, atskleisti jos dėsningumus ir ypatybes, pasekti šios kultūros sąsajas su istorine tautos raida bei kaimynių tautų liaudies kultūra“ (LE, LEU [Ist.]). Tikslas realizuojamas 16-oje teorinių temų ir 8-iose praktiniuose užsiėmimuose. Pirmosios temos formuoja išsamų tradicinės lietuvių kultūros vaizdinį, o antrosios nedetalizuotos. Kaip aktualizuojamos vestuvės, krikštytos ar laidotuvės? Labai platus šio dalyko literatūros sąrašas. Dėstytojas – doc. dr. Jonas Mardosa.

Pastarasis mokslininkas dėsto ir **Etnografinę praktiką** Istorijos specialybės studentams. Tai lauko tyrimo pagrindai, medžiagos rinkimas ir archeografinis jos sutvarkymas. Svarbi aprašo anotacijos pastaba, kad „[e]tnografinę praktiką savarankiškai atlieka neakivaizdinių (tęstinių) ir dalis dieninių studijų studentų“ (EP, LEU). Kaip žinia, dėstytojas yra parengęs etnografinės praktikos rinkimo metodinę priemonę.

Etnologijos įvadas (4 ECTS kreditai) skaitomas Istorijos studijų programos studentams. Šiame „[k]urse kalbama apie etnologijos objektą, šaltinius, istoriją, tyrimo metodus, terminiją, ryšį su kitais mokslais, ypač antropologija ir etnografija. [...] Nagrinėjama lietuvių etnologijos istorija ir šiuolaikinio mokslo kryptys. Studijuojami lietuvių dvasinės etninės kultūros bruožai – papročiai, tikėjimai, tradicijos. Mokoma analizuoti tautodailę, suvokti muzikinio ir pasakojamojo folkloro specifiką“ (EĮ, LEU [Ist.]). Šioje formuluotėje išvelgtina etnologijos ir etninės kultūros tapatinimo tendencija. Etnologija parodoma kitų mokslų kontekste, todėl temose dėmesio skirta pasaulio kalboms, kultūrai ir civilizacijai, religijotyrai, senovės baltų pasaulėžiūrai. Įdomios praktinių

---

⁵⁵ Istorijos specialybės studentams skirtų dalykų tipas neidentifikuotas, nes aprašuose trūksta kai kurių duomenų. Tačiau priskyrimą leidžia nustatyti LEU interneto svetainėje esantis programos aprašas: „Istorija“ [žiūrėta 2016-12-01]. Prieiga per internetą: http://leu.lt/lt/stojantiesiems/stoj_bakalauro_studijos/stoj_bak_studiju_programos/programas/100349/dalykai_nl.html.

užsiėmimų temos, o „Kasdienybės etnologija“ yra labai perspektyvi ir objektų požiūriu plėstina disciplina. Pagrindinė literatūra neatspindi kurso įvairovės, nes tai atlieka papildomi šaltiniai. Dėstytojas – prof. dr. Libertas Klimka.

Socialinės pedagogikos, Socialinės pedagogikos ir etikos studentams skaitomas kursas **Etninė kultūra ir animacija** [ar **Etninė kultūra ir renginių organizavimas?**] (6 ECTS kreditai, dėst. asist. Gražina Kadžytė). Technologijų pedagogikos studentams – kursai: **Etnokultūra. Tekstilės technologijos I** (7 ECTS kreditai, dėst. lekt. Rūta Indičianskienė), **Etnokultūra. Tekstilės technologijos II** (8 ECTS kreditai, dėst. lekt. Lina Ringelienė).

Muzikos pedagogikos studentams – **Etninio meno pagrindai** (5 kreditai). Jame dėstomi dalykai rodo etninės kultūros ir meno sąryšį. Tai praktiniai kursai, o vieno jų metu „[m]okoma tikslingai ir naudingai atrinkti reikiamą **etnokultūros informaciją** [išskirta – N. B.] iš literatūros ir kitų šaltinių, susigaudyti kasdieninėse komunikacijos erdvėse“ (EKA, LEU). Taip etninė kultūra tampa ne tik edukacijos, bet ir informacijos, socialinės tikrovės ir komunikacinių procesų dalimi. Studentai įgyja renginių organizavimo kompetencijų, kuriuos jiems atskleidžia praktikė.

Technologijų pedagogikos studentai teoriškai ir praktiškai susiduria su tuo, kas nusakyta **Etnokultūros. Tekstilės technologijų I** tikslė: „Pasiiekti, kad studentas gebėtų analizuoti ir sisteminti žinias apie [...] pagrindinių tekstilės technologijų (mezgimo, nėrimo, siuvinėjimo) raidos istoriją, įvaldytų nėrimo vąšeliu, mezgimo virbalais bei siuvinėjimo technologijų įgūdžius“ (ETTI, LEU). Apraše pateikta dešimt temų, įvardytos konkrečios technikos ir technologijos, kurios, mano galva, domintų ir kitų specialybių studentus. Kurso metu siūloma įdomi užduotis – kūrybinio darbo pasirinkta technika projektas. Konceptuali rekomenduojama literatūra. Dėstytoja – lekt. Rūta Indičianskienė.

Etnokultūros. Tekstilės technologijų II anotacijoje pagrįstai sakoma, kad „[p]raktinių užsiėmimų metu įsisavinami audimo rėmu, juostų pynimo, veltinio vėlimo, audinio aplikavimo, marginimo įgūdžiai“ (ETTII, LEU). Šis kursas skirtas įvairioms tekstilės technologijoms, kurios aprašytos 11-oje temų. Audimas, vėlimas, dekoratyvinis marginimas, pynimas etc. suteikia reikalingų įgūdžių ir etninę kultūrą padaro gyva kūrybine praktika. Studentai rengia parodą / peržiūrą. Dėstytoja – lekt. Lina Ringelienė – yra išleidusi mokomąją priemonę „Kilimai: austinių ir rištinių kilimų istorija“ (2010).

Etninio meno pagrindai (5 kreditai) skirti Muzikos pedagogikos studijų programos studentams. Iš esmės tai etninės muzikos ir kalendorinių švenčių bei tautosakos simbiozė, leidžianti suformuoti konkrečią etninio meno sampratą. Studentams skirtas ir etninio meno mokyklinis scenarijus. Taip akcentuojamas edukologinis aspektas, kurio reikalauja studijų programa Beje, prie metodų minimas „[e]tninio meno mokyklinio scenarijaus rengimo metodas“ (EMP, LEU). Kursas

pasizymi muzikos ir edukacijos derinimu, yra savitas ir sudaro galimybę praktiškai suvokti etninio meno vaidmenį ugdymo procese. Dėstytoja – prof. dr. V. Palubinskienė.

Magistro studijų pakopoje dėstomi šie dalykai: 14) **Etnolingvistika**; 15) **Programų etnokultūriniai pagrindai**; 16) **Lietuvių etnovizualinė kalba**.

Ikimokyklinės edukologijos studijų programos studentams skaitomas modulis **Programų etnokultūriniai pagrindai** (3 ECTS kreditai). Tai pasirenkamasis iš pasiūlytų alternatyvų modulis, bet metodiniais tyrimo tikslais jis nagrinėjamas šioje darbo dalyje⁵⁶. Programos anotacijoje pagrįstai rašoma, jog ši modulio dalis „[...] padeda studentams perprasti teorines koncepcijas, pagrindžiančias etninės kultūros šiuolaikiškumą, jos atvirumą pasauliui, suvokti tautiškumo ir nacionalizmo priešpriešas, etninės ir profesionalų kuriamos kultūrų sąsajas, tautiškumo ugdymo problemas globalizuojamoje kultūros terpėje“ (PEP, LEU). Ši dalis rodo, kad atskirti etninės kultūros diskursą leidžia profesionalių menininkų darbai. Vis dėlto tokia perskyra, mano manymu, galioja tik įsivedant istorinio laikotarpio kriterijų.

Kurso metu analizuojama ne tik teisinė bazė, Lietuvos etninės kultūros politika, bet ir suteikiamos kompetencijos, leidžiančios lyginti etnokultūrinės vaikų ugdymo programas. Apraše nėra pateikta konkrečių temų (jas pakeičia modulio dalies turinys), o literatūros sąrašė dominuoja dokumentų ir straipsnių rinkiniai. Modulis suteikia ne tik ekspertinių kompetencijų, bet ir įtvirtina nuostatą, kad „[...] etninės kultūros sklaida – tautinės tapatybės palaikymo būdas“ (PEP, LEU). Tautinė tapatybė – dažnai aprašuose minimas dalykas, konstruojantis etninės kultūros diskursą. Dėstytoja – doc. dr. Marija Jonilienė.

Lietuvių etnovizualinė kalba skirta Vizualiųjų menų studijų programos studentams. 4 ECTS kreditų apimties kursu siekiama ugdyti:

[...] 1) studentų gebėjimą analizuoti ir kritiškai vertinti skirtingas etnokultūros apraiškas įvairiuose šiandienos sociokultūriniuose kontekstuose, 2) gebėjimą modeliuoti konkretaus meninio objekto tyrimą etnovizualinės kalbos aspektu, 3) gebėjimą kūrybiškai taikyti lietuvių etnovizualinės kalbos elementus savo kūrybinėje veikloje, 4) gebėjimą viešai dalintis asmenine patirtimi ir atvejo analizės išvadamis internetinėje erdvėje (LEK, LEU).

Matome teorijos ir praktikos dermę bei siekį aktualizuoti sociokultūrinį kontekstą. Tai padaryti leidžia labai įvairūs studijų metodai bei penkios temos, iš kurių išskirtina trečioji – Lietuvos etnografinių regionų vizualieji ypatumai. Naujas požiūris į regionus gali padėti sudominti studentus, įtraukti juos į teorines diskusijas ir į praktines veiklas. Atsiskaitydami studentai gali parengti tinklaraštį ar pristatyti meninį darbą, o tai rodo, kad jie turi pasirinkimo laisvę. Papildoma

---

⁵⁶ Internetėje pateiktas programos aprašas rodytų, kad tai privalomas dalykas: „Ikimokyklinė edukologija“ [žiūrėta 201612-01]. Prieiga per internetą: http://leu.lt/lt/stojantiesiems/stoj_magistru_studiju_programos/programs/100391/dalykai_nl.html.

literatūra apsiriboja mokomosiomis priemonėmis, kurios naudojamos jau bendrojo lavinimo pakopoje. Dėstytoja – doc. Rita Mikučionytė.

Lietuvių filologijos studentams skirtas **Etnolingvistikos** dalykas (6 ECTS). Jo tikslas – „[s]upažindinti su viena iš šiuolaikinės kalbotyros kryptių, ugdyti analitinį požiūrį į kalbą kaip kultūros reiškinių“ (E, LEU). Šią trumpą formuluotę paaiškina dalyko anotacija, atskleidžianti dėmesį etnolingvistikai, moderniai kalbos mokslo kryptiai. 11-a konceptualių akademinių temų profesionaliai perteikia kurso objektą ir plečia mokslinio ir didaktinio mąstymo galimybes. Nagrinėjamas tautos mentalitetas kalboje, apmąstomi etnolingvistiniai frazeologijos ir tautosakos tyrinėjimai. Literatūros sąrašas demonstruoja naujausius šios šakos tyrimus, o jame pagrįstai dominuoja Annos Wierzbickos darbai. Dėstytojas – doc. dr. Vidas Valskys.

Kauno technologijos universitetas. Universitete dėstoma vienuolika disciplinų, susijusių su etnine kultūra: 1) **Lietuvos sakralinės dailės paveldas**; 2) **Lietuvos etninė kultūra ir paveldas** (6 kred.); 3) **Lietuvos dvarų kultūros paveldas** (6 kred.); 4) **Ornamentika ir tautodailė** (6 kred.); 5) **Kultūra ir visuomenė** (3 kred.); 6) **Krašto istorija ir kultūra** (anglų kalba) (6 kred.); 7) **Krašto istorija ir kultūra** (prancūzų kalba) (6 kred.); 8) **Krašto istorija ir kultūra** (rusų kalba) (6 kred.); 9) **Medijų kultūra ir visuomenė** (6 kred.); 10) **Lietuvos pažinimo studijos** (bakalauras, anglų kalba, 3 kred.); 11) **Lietuvos pažinimo studijos** (magistras, anglų kalba) (3 kred.). Dešimt iš jų yra privalomi dalykai (studijų krypties pagrindų etc.), o vienas – **Ornamentika ir tautodailė** – yra laisvai pasirenkamasis (žr. Priedą nr. 6). Du iš šių modulių dėstomi magistrantūros studijų pakopoje (**Medijų kultūra ir visuomenė, Lietuvos pažinimo studijos**).

Visi šie dalykai skirstytini į tris blokus: 1) į Lietuvos kultūros paveldo bloką; 2) į Lietuvos etninės kultūros bloką; 3) į Krašto istorijos ir kultūros bloką, skirtą užsienio studentams.

Pirmojo bloko dalykuose (1, 3, 10–11) supažindinama su bažnytinio meno istorija ir sakralinės dailės raida Lietuvoje, su dvarų kultūros istorine raida ir kultūros artefaktų socialiniais, ekonominiais, politiniais kontekstais, su Lietuvos istorija, kultūra ir švietimu.

Šiuose dalykuose svarbiausia kultūros istorija, o ne etninė kultūra. Tiesa, sąsają gali rasti pats studentas, pavyzdžiui, skaitydamas Marijos Matušakaitės darbą „Senoji medžio skulptūra ir dekoratyvinė drožyba Lietuvoje“ (1998); architektūriškai analizuodamas dvaro sodybos pastatus ir smulkiosios architektūros objektus; suprasdamas socialines ir kultūrinės Lietuvos gyvenimo realijas (*Erasmus* studentai).

Etninę kultūrą realizuoja pirmiausia **Lietuvos etninė kultūra ir paveldas**, kurio tikslas – „[i]gyti žinias apie etninės kultūros sampratą, raiškos būdus, ypatumus, raidos etapus bei kaitos tendencijas. Išmokti atpažinti, interpretuoti bei vertinti tradicinės kultūros apraiškas“ (LEKP, KTU). Tokia formuluotė rodo, kad esama spragos ikiuniversitetiniame ugdyme, kuri užpildoma aukštojoje

mokykloje. Tai pat implikuojama, kad etninė kultūra yra tradicinės kultūros sinonimas. Tačiau 16-a temų tai paneigia, nes jose konceptualiai kalbama apie etninio paveldo interpretavimą ir integravimą, apie gyvosios etninės kultūros dokumentavimą, apie etninę kultūrą muziejiniškystės aspektu. Mokslinės literatūros sąrašas rodo, kad etninė kultūra implicitiškai traktuojama kaip kultūros paveldo diskursas. Postmodernistinės antropologijos veikalai sustiprina interpretavimo reikšmingumą. Dėstytojas – prof. Kęstutis Zaleckis.

Trečiojo bloko dalykus reprezentuoja **Krašto istorijos ir kultūros dalykas**, kurio tikslas yra „[i]gyti žinių apie šalių, kurių kalbą mokosi, gyvenimo realijas, akcentuojant tamprų kalbos ir kultūros studijų ryšį. Nagrinėjamos medžiagos pagrindu tobulinti visų kalbinės veiklos rūšių įgūdžius“ (KIK, KTU [anglų kalba]). Kraštas – tai Jungtinė Karalystė ir Jungtinės Amerikos Valstijos. Šių valstybių istorija, politika, ekonomika, švietimo sistema sudaro platų temų spektrą. Dėstytoja – lektorė Jūratė Zdanytė.

Analogiškas dalykas, nagrinėjantis Prancūziją, išsiskiria tik dėmesiu Europos Sąjungai (lekt. Ramutė Vingelienė). O Rusijos kraštui skirtame modulyje teigiama, kad „programos tematika diskusijų pagrindu siekiama analizuoti aktualius politinius, socialinius ir kultūrinius klausimus“ (KIK, KTU [rusų kalba]). Šiame kurse dėmesio skiriama, kaip rodo temos, Rusijos ir Pabaltijo valstybių klausimams, rusams Lietuvoje ir lietuviams Rusijoje (dėst. lekt. Liudmila Kravcova). Šios kalbiniams gebėjimams skirtos disciplinos byloja, kad kiekvieno krašto istorija ir kultūra gali tapti naudinga studijų medžiaga. Ją įsisavinant implicitiškai susipažįstama su nacionaline kultūra.

Šiam blokui sąlygiškai priskirtina **Kultūra ir visuomenė**, kurios anotacija skelbia, kad „[s]uteikiama žinių ir ugdomi gebėjimai vykdyti kultūros analizę keliomis kryptimis: viena jų nagrinėja kultūros komponentų funkcionavimą visuomenėje, analizuoja kultūrų įvairovę, skirtumus ir panašumus iš skirtingos socialinės klasės, rasės, etniškumo, amžiaus, lyties pozicijų“ (KV, KTU). Ši teorinė disciplina aktualizuoja šiuolaikines kultūros sampratas, ir tik septintoji tema galėtų sietis su etnine kultūra tiesiogiai: „Rasė, etniškumas, identitetas“ (KV, KTU). Literatūros šaltiniai liudija, kad kultūra yra konstruojama visuomenės, o šiandien tai daroma naujųjų medijų ir kultūros industrijų pagalba (dėstytoja – prof. Vilmantė Liubinienė). Pastarieji dalykai konceptualiai nagrinėjami ir modulyje **Medijų kultūra ir visuomenė**, kurio sąsąjū su etnine kultūra neradau.

Vytauto Didžiojo universitetas. Bakalauro Etnologijos studijų programa (priėmimas nebevykdomas) „[...] skirta asmenims, turintiems vidurinį išsilavinimą bei siekiantiems tapti etnologais. Įgijusieji etnologo kvalifikaciją gebės rinkti ir saugoti **etnokultūrinį palikimą** [išskirta – N. B.] bei propaguoti jį, organizuodami etnokultūrinius renginius, ruošdami parodas ir leidinius, vykdydami etnologinius-edukacinius projektus, skaitydami paskaitas visuomenei bei teikdami

konsultacijas⁵⁷. Šioje programoje skaitomi privalomi dalykai⁵⁸ buvo / yra: 1) **Etnologijos pagrindai** (5 ECTS kreditai); 2) **Etnologijos pažintinė praktika** (4 ECTS kreditai), 3) **Tautosaka** (5 ECTS kreditai); 4) **Etnologinės medžiagos rinkimo pagrindai** (5 ECTS kreditai); 5) **Mitologija** (6 ECTS kreditai); 6) **Etninė dvasinė kultūra** (5 ECTS kreditai); 7) **Folklorinė tekstologija** (5 ECTS kreditai); 8) **Lietuvių etnologijos istoriografija** (6 ECTS kreditai); 9) **Etninė materialinė kultūra** (6 ECTS kreditai); 10) **Etnologijos kvalifikacinė praktika** (6 ECTS kreditai); 11) **Kaimo bendruomenės istorija** (4 ECTS kreditai); 12) **Lietuvių liaudies kostiumas** (6 ECTS kreditai); 13) **Melofolkloristika** (5 ECTS kreditai); 14) **Etninės kultūros didaktika** (4 ECTS kreditai); 15) **Lietuvių sakytinė tautosaka** (6 ECTS kreditai); 16) **Lietuvių tautodailė** (6 ECTS kreditai); 17) **Miesto etnologija** (4 ECTS kreditai); 18) **Etninė choreografija** (6 ECTS kreditai); 19) **Etninė veikla** (5 ECTS kreditai); 20) **Etnologijos priešdiplominė praktika** (5 ECTS kreditai); 21) **Lietuvių dainuojamoji tautosaka** (6 ECTS kreditai); 22) **Lietuvių folkloriniai sąjūdžiai** (5 ECTS kreditai); 23) **Etninis paveldas ir jo apsauga** (5 ECTS kreditai); 24) **Etnologijos bakalauro baigiamasis darbas** (12 ECTS kreditų). Visus šiuos dalykus identifikavo tyrimo autorius, remdamasis doc. dr. Laimos Anglickienės pateiktomis nuorodomis (žr. Priedą nr. 7).

Tokią dalykų gausą lemia specializuotas studijų programos pobūdis, o dalykų aprašai leidžia teigti, kad tai viena konceptualiausių ir profesionaliausių etnologijos studijų programų. Joje derama teorinė ir praktinė paradigmos, suteikiančios šiai programai išskirtinį statusą. Teorinių dalykų kokybę lemia labai aukšta dėstytojų kvalifikacija, kuri atsispindi ir šių mokslininkų parašytuose darbuose, įtrauktuose ir į literatūros sąrašus.

Jau **Etnologijos pažintinėje praktikoje** studentai gali įvertinti pasirinktos profesijos lūkesčius. Vėliau **Etnologinės medžiagos rinkimo pagrindai** leidžia teoriškai bei praktiškai įsisavinti folklorinės bei etnografinės medžiagos rinkimo metodiką (-as). **Folklorinė tekstologija** įtvirtina tautosakinės medžiagos rinkimo, šifravimo ir archyvavimo įgūdžius, o studentai geba „[...] nustatyti surinktos medžiagos vertę“ (FT, VDU)⁵⁹. **Etnologijos kvalifikacinė praktika** leidžia praktiškai atlikti lauko tyrimus, studentai pristato lauko tyrimo dienoraščius ir ataskaitas.

Šio dalyko literatūros sąrašė pasigestina postmodernistinės antropologijos darbų, kurie jau yra išversti ir į lietuvių kalbą. Cliffordo Geertzo ar Jameso Cliffordo mintys suteikia lauko tyrimui kritinę distanciją. Rašydami kursinį darbą studentai turi „[p]ritaikyti naujausias etnologijos ir folkloristikos mokslų teorijas analizuoti įvairių tradicinių ir šiuolaikinių kultūros reiškinių ir

⁵⁷ „Etnologija“ [žiūrėta 2016-12-02]. Prieiga per internetą: <http://www.vdu.lt/lt/study/program/show/4/>.

⁵⁸ Žr. „Etnologija (priėmimas nevykdomas)“ [žiūrėta 2016-12-02]. Prieiga per internetą: <http://www.vdu.lt/lt/study/program/subject/4/>.

⁵⁹ Prieiga per internetą: <http://www.vdu.lt/lt/study/subject/5138/> [žiūrėta 2016-11-28].

procesų sąsajas“ (KD, VDU)⁶⁰. **Etnologijos priešdiplominės praktikos** tikslas – „[...] susipažinti su etnologo (folkloristo) darbo specifika bei formuoti profesinius įgūdžius konkrečios institucijos patyrimo pagrindu“ (EPP, VDU)⁶¹. Profesiniai įgūdžiai šįsyk sutampa su moksliniais įgūdžiais.

Galų gale teoriniai ir praktiniai gebėjimai realizuojami baigiamajame bakalauro darbe. Šis praktinis aspektas labai svarbus, nes manau, kad jo geroji patirtis turėtų būti pritaikyta ir kituose universitetuose, kuriuose nėra vykdomos etnologijos studijų programos ir kuriuose dominuoja istorinis-teorinis / teorinis-istorinis diskursas. Be to, šioje studijų programoje siūlomi du pasirenkamieji dalykai: 1) **Baltų etnoinstrumentologija** ir 2) **Baltų proistorė**. Kitus laisvai pasirenkamus dalykus studentai renkasi pagal VDU sistemą iš A ir B grupių dalykų, nesusijusių su studijų programa. Šios studijų programos dėstytojai – tai aukščiausios kvalifikacijos mokslininkai, dirbantys Kultūros studijų ir etnologijos katedroje⁶². Pabrėžtina, kad studentai į šią studijų programą nebepriimami, nes nėra paklausos. Doc. dr. Laimos Anglickienės teigimu, „[š]i programa yra uždaroma, 2017 m. pavasarį šią programą baigia paskutinis etnologų kursas“ (žr. Priedą nr. 7).

Magistro pakopoje vykdoma Lyginamųjų kultūros studijų programa. Ji skirta „parengti aukštos kvalifikacijos etninės kultūros specialistus, gebančius organizuoti ir atlikti etninės kultūros tyrimus, analizuoti ir vertinti etninės kultūros reiškinius regiono istorijos ir socialinių procesų kontekste“ (LKS, VDU)⁶³. Etnologijos ir folkloristikos magistro laipsnį įgyjantis asmuo gali tapti svarbiu etninės kultūros lauko dalyviu, atliekančiu ekspertines paslaugas.

Etninės kultūros disciplinoms priskirtini ir šie minimos studijų programos dalykai: 25) **Šiuolaikinis folkloras** (6 ECTS kreditai); 26) **Etniškumas, migracija ir identiteto politika** (6 ECTS kreditai); 27) **Etnologijos teorija ir metodologija** (6 ECTS kreditai); 28) **Lietuvos etninių grupių kultūra** (6 ECTS kreditai).

Šiuolaikinio folkloro tikslas yra „[...] supažindinti studentus su šiuolaikinio folkloro problemomis“ (ŠF, VDU)⁶⁴. Teoriškai ir praktiškai nagrinėjama internetinio ir telefoninio folkloro specifika, įgyjama kompetencijų atpažinti šiuolaikinio folkloro atmainas. Dalyko turinys grindžiamas dėmesiu šiuolaikinio folkloro tyrimo metodologijoms ir šiuolaikinei tautosakai. Temos rodo, kad pagrįstai tiriamas santykis su tradiciniu folkloru, tačiau pasigestina kritiško mokslinio požiūrio į patį dalyko objektą. Tema – „Dabartinis folkloras kaip tyrimo objektas“⁶⁵ – yra pernelyg

⁶⁰ Prieiga per internetą: <http://www.vdu.lt/lt/study/subject/1805/> [žiūrėta 2016-11-28].

⁶¹ Prieiga per internetą: <http://www.vdu.lt/lt/study/subject/1696/> [žiūrėta 2016-11-28].

⁶² Plačiau žr. VDU Kultūrų studijų ir etnologijos katedra [žiūrėta 2016-11-28]. Prieiga per internetą: <http://etnologija.vdu.lt/Darbuotojai>.

⁶³ Prieiga per internetą: <http://www.vdu.lt/lt/study/program/show/146/> [žiūrėta 2016-11-28].

⁶⁴ Prieiga per internetą: <http://www.vdu.lt/lt/study/subject/5004/> [žiūrėta 2016-11-28].

⁶⁵ Ibid.

bendra. Juo labiau, kad šią problemą kelia literatūros sąrašė nurodyti šiuolaikinio folkloro tyrinėtojai. Logiška, kad viena jų yra ir šio kurso dėstytoja – prof. dr. Gražina Kazlauskienė.

Etniškumas, migracija ir identiteto politika suteikia studentams galimybę suvokti, „[...] kaip šiuolaikiniai antropologiniai požiūriai į etninius konfliktus, migracijos sukeltus susidūrimus bei identiteto konstravimo politiką gali padėti atskleisti lokalinių, transnacionalių ir globalių plėtros žingsnių sukeltų susidūrimų su etnine, rasine, religijos politika ir identitetu esmę“ (EMIP, VDU)⁶⁶. Šiuolaikinis kultūrologinis tarpdisciplininis dalykas yra sudėtingas, dėl to jo turinys yra teorinis. Identiteto sampratos, raiškos ir transformacijos neabejotinai veikia šiuolaikinio lietuvių saviidentifikaciją. Šių procesų suvokimui svarbus labai konceptualus literatūros sąrašas, reikalaujantis iš studento – šis jau magistrantas – suvokti užsienio kalba parašytą mokslo darbą. Dėstytojas – prof. Vytis Čiubrinskas, tyrinėjantis visus minėtus dalykus.

Etnologijos teorija ir metodologija padeda studentams susipažinti su etnologijos teorijomis, kurios vėliau pritaikomos jų magistro darbuose. Dalyko turinys primena istorinę etnologijos, antropologijos, kultūros studijų etc. paradigmą, nors paskutinėse temose atsiranda „Postmodernizmas ir interpretacinė antropologija. Etnologija kaip kultūrinė kritika. Globalizacijos studijos XX a. pabaigoje – XXI a. pradžioje“ (ETM, VDU)⁶⁷. Abejočiau, ar magistrantūros programoje reikalinga aptarti etnologijos mokslo ištakas. Literatūros sąrašas suteikia galimybę suvokti pokyčius, įvykusius taip vadinamojo „antropologinio posūkio“ metu. Dėstytoja – doc. dr. Rasa Račiūnaitė-Paužuolienė.

Vienas iš **Lietuvos etninių grupių kultūros** rezultatų yra „[...] rašyti analitinius straipsnius, susijusius su Lietuvos etninių grupių kultūra; parengti ir įgyvendinti Lietuvos etninių grupių kultūros tyrimų programas; teikti mokslines metodines konsultacijas etninių grupių tapatumo klausimais“ (LEGK, VDU)⁶⁸. Turinys rodytų, kad pagrindinis akcentas skirtas etninių grupių tarpusavio santykiams, stereotipams, etninio savitumo bruožams ir tapatumo problemoms. Tačiau jis neatskleidžia, kas konstravo / konstruoja tas kultūras, nes nagrinėjamas tik konkrečios tautinės grupės įvaizdis *Kito* akimis. Literatūros sąrašas leidžia identifikuoti Lietuvos etnines grupes. Tačiau jis plėstinas kitų disciplinų mokslininkų darbais, pavyzdžiui, Dalios Cidzikaitės monografija „Kitas lietuvių prozoje“ (2007). Kurso dėstytoja – doc. dr. Laima Anglickienė, tyrusi ir kitataučių įvaizdį lietuvių folklore.

VDU kartu su partneriais (jungtinė Vytauto Didžiojo universiteto doktorantūra su Klaipėdos universitetu ir Lietuvos istorijos institutu) vykdo *Etnologijos* mokslo krypties doktorantūros studijų

⁶⁶ Prieiga per internetą: <http://www.vdu.lt/lt/study/subject/5270/> [žiūrėta 2016-11-28].

⁶⁷ Prieiga per internetą: <http://www.vdu.lt/lt/study/subject/3076/> [žiūrėta 2016-11-28].

⁶⁸ Prieiga per internetą: <http://www.vdu.lt/lt/study/subject/1312/> [žiūrėta 2016-11-28].

programą⁶⁹. Privalomi dalykai / moduliai, susiję su etnine kultūra: 29) **Etnologijos tyrimų metodologija** (6 ECTS kreditai); 30) **Etnologijos teorijos arba Etninis ir kultūrinis tapatumas** (6 ECTS kreditai).

Studentai šioje studijų programoje gali rinktis du pasirenkamus dalykus / modulius iš šių disciplinų: 3) **Etniniai procesai** (6 ECTS kreditai); 4) **Etninės muzikos teorija** (6 ECTS kreditai); 5) **Tautosakos poetika** (6 ECTS kreditai) etc. *Etnologijos* aprašų analizė leidžia teigti, kad programa skirta etnologijos mokslininko parengimui (EA, VDU)⁷⁰. Dėmesys skiriamas disertaciniam tyrimui, XX a.! etnologijos mokykloms (kodėl ne XXI a.?), tapatybės paradigmoms, teorinėms ir praktinėms etniškumo perspektyvoms, etnomuzikologijos teorijoms ir tyrimo metodologijoms. Ši studijų programa užbaigia etnologijos studijų VDU sistemą, kuri yra išbaigta ir profesionaliai parengta. Tiesa, šiose programose tikslintinas etnologijos ir antropologijos santykis, bet svarbiausia, kad lietuvių etninei kultūrai jose skiriamas labai didelis dėmesys. VDU identifikuota 30 privalomųjų etninės kultūros (ir su ja siejamų) disciplinų, o tai vienas didžiausių rodiklių (žr. *Antrą lentelę*).

Šiaulių universitetas. Šiaulių universitete Lietuvių filologijos, Lietuvių filologijos ir komunikacijos studijų programų studentams (bakalauro pakopa) dėstomi privalomi dalykai⁷¹: 1) **Etnokultūros pagrindai, tautosaka** (4 ECTS kreditai); 2) **Etnokultūros pagrindai, tautosaka** (6 ECTS kreditai). Lietuvių filologijos studentams – 3) **Literatūrinės, tautosakinės ir etnokultūrinės kompetencijos praktika** (5 ECTS kreditai), o 4) **Filologinė praktika** (į ją integruota tautosaka, etnokultūra) (4 ECTS kreditai) – Lietuvių filologijos ir komunikacijos studentams.

Etnokultūros pagrindų, tautosakos tikslas – „[i]sisavinti istorines ir teorines žinias apie lietuvių etnokultūrą ir tautosaką, suvokiant pagrindines etnokultūros (tautosakos) koncepcijas, jų funkcionavimo ir analizavimo ypatybes, nagrinėjant konkrečius mitologinius ir tautosakos tekstus“ (EPT, ŠU). Toks tikslas nukreiptas į teorinius etninės kultūros ir tautosakos tyrimus istorinių diskursų kontekstuose⁷². Tačiau vienas iš studijų rezultatų yra tas, kad studentai „[g]ebės perimti etnokultūros vertybes ir skatins jų tolimesnį kūrimą ir šiuolaikinį interpretavimą“ (EPT, ŠU). Tai siejama su netradicinėmis užduotimis, kurių metu praktiškai pritaikomos teorinės-istorinės žinios (reikia parengti interdisciplininį pranešimą „Šiuolaikinis folkloras“, sukurti margutį pagal lietuvių liaudies tradicijas). Dvidešimt keturios temos rodo, kad jų skaičių reikia mažinti, nes

⁶⁹ Žr. „Etnologijos mokslo krypties doktorantūros studijų programa“ [žiūrėta 2016-11-29]. Prieiga per internetą: http://www.vdu.lt/wp-content/uploads/2012/03/Etnologijos_programa.pdf.

⁷⁰ Plačiau žr. „Studijų dalyko / modulio aprašas“ [žiūrėta 2016-11-28]. Prieiga per internetą: http://www.vdu.lt/wp-content/uploads/2012/03/Etnologija_aprasai.pdf.

⁷¹ Tyrime analizuojami tik ŠU Lietuvių kalbotyros, literatūros ir komunikacijos katedros pateikti etninės kultūros dalykai. Kiti duomenys, rodantys, kad Šiaulių universitete yra 58 privalomosios etninės kultūros (ir su ja siejamos) disciplinos, nenagrinėjami, nes jie gauti jau atlikus šį tyrimą – 2016-12-07 (žr. Priedą nr.13). Tačiau kiekybiniai duomenys tyrime panaudoti.

⁷² Šias disciplinas Šiaulių universitete dėstė šio tyrimo autorius (iki 2016 m. birželio 30 d.).

paskutinioms temoms trūksta laiko. Tiesa, kai kurias temas studentai savarankiškai ruošiasi egzaminui, o apie tai jie informuojami pirmosios paskaitos metu. Mano galva, itin svarbi yra pirmoji tema „Etnokultūra: reprezentacija ar interpretacija?“, t.y. klausimas, į kurį studentas turi rasti atsakymą viso kurso metu. Literatūros šaltinių sąrašas akademinis, nors praverstų ir duomenų bazės internete, kurios dažniausiai aktualizuojamos seminarų metu. Dėstytojas – lekt. dr. Nerijus Brazauskas (nuo 2016 m. rugsėjo 1 d. – prof. dr. Džiuljeta Maskuliūnienė, doc. dr. Juozas Pabrėža).

Literatūrinės, tautosakinės ir etnokultūrinės kompetencijos praktikos tikslas – „[i]gyti teorinių žinių ir praktinių įgūdžių, renkant materialiąją ir nematerialiąją etnokultūros bei tautosakos medžiagą, prisiminimus apie kūrėjus ir literatūrinį gyvenimą, parengiant ją moksliniams tyrimams bei publikacijoms, plečiant (etno)kultūrinį akiratį ir vertybinius horizontus“ (LTEKP, ŠU). Toks išsamus tikslas detaliam pagrindžiamas dalyko anotacijoje, teigiančioje, kad studentai ne tik įgis įgūdžių renkant ir archyvuojant etnokultūros medžiagą, bet ir pažins Lietuvos regionų kultūrinę ir istorinę specifiką. Be to, studentai parengia ir skaito verbalinių-vizualinių pranešimą „Tekstų skaitymuose“, pristatydami savo praktikos rezultatus akademinėi bendruomenei. Dešimt temų iš esmės skirtos klausimynams ir techniniams dalykams, nors reikėtų daugiau dėmesio skirti lauko tyrimo metodologijai. Literatūros šaltinių sąrašas plėstinas, nes iš esmės remiamasi Reginos Merkienės „Šiokiadienių ir šventadienių etnografija: Etnografinių duomenų rinkimo pagrindais“ (2007). Dėstytojas – lekt. dr. Nerijus Brazauskas.

Filologinė praktika „[...] yra arba tautosakinė, arba dialektologinė. Pasirengimas praktikai vyksta paskaitų metu: mokomasi užrašyti tautosakos ir tarmių medžiagą. Atlikę praktiką, studentai tiesiogiai susipažins, pajus gyvąją tautosaką, gyvąjį, tebefunkcionuojantį dialektą, gebės suvokti žodinio perdavimo turinio ir raiškos tradicijas, mokės fiksuoti, užrašyti įvairius tautosakos, tarmės faktus, pildyti sociolingvistines anketas“ (FP, ŠU). Ši anotacija rodo orientaciją į kalbotyros diskursą, kuris aktualizuoja tarmes ir sociolingvistinius tyrimus. Apraše nurodytos tik trys bendrojo pobūdžio temos. Literatūra skirta tarmių medžiagos rinkimo metodikai. Dėstytojas – doc. dr. Juozas Pabrėža.

Vilniaus universitetas. Vilniaus universitete bakalauro pakopoje Kultūros istorijos ir antropologijos studijų programos studentams dėstomi šie dalykai: 1) **LDK kultūros profiliai: praeitis, tradicija, paveldas**; 2) **Lietuvių etninių ir konfesinių mažumų paveldas**; 3) **Kultūros paveldas ir turizmas**. Istorijos studijų programos studentams dėstomas dalykas 4) **Materialinės kultūros sklaida Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje**. Lietuvių filologijos ir užsienio kalbos / Lietuvių filologijos studijų programų studentams skaitomi šie kursai: 5) **Lietuvių tautosaka ir mitologija**; 6) **Baltų filologijos įvadas**; 7) **Senoji baltų raštija**; 8) **Etnolingvistika**. Sociologijos studijų programos studentams dėstomas dalykas 9) **Etninių santykių sociologija**. Kultūros

informacijos ir komunikacijos studijų programų studentams dėstomi 10) **Lituanistiniai tyrimai**. Geografijos studijų programoje skaitomi šie kursai: 11) **Etnologija**; 12) **Kultūros paveldo tvarkymas**; 13) **Kultūrologijos įvadas ir kultūros geografija**.

Magistrantūros studijų pakopoje vykdoma Literatūros antropologijos ir kultūros studijų programa. Joje dėstomi du dalykai: 14) **Folkloro sąjūdis Baltijos šalyse: sakytinė istorija**; 15) **Kaimiškojo mentaliteto paradigma lietuvių ir lenkų literatūroje**. Edukologijos studijų programoje dėstoma 16) **Kultūrinės tapatybės raida**. Paveldo informacijos ir komunikacijos programoje – 17) **Paveldo kultūra**.

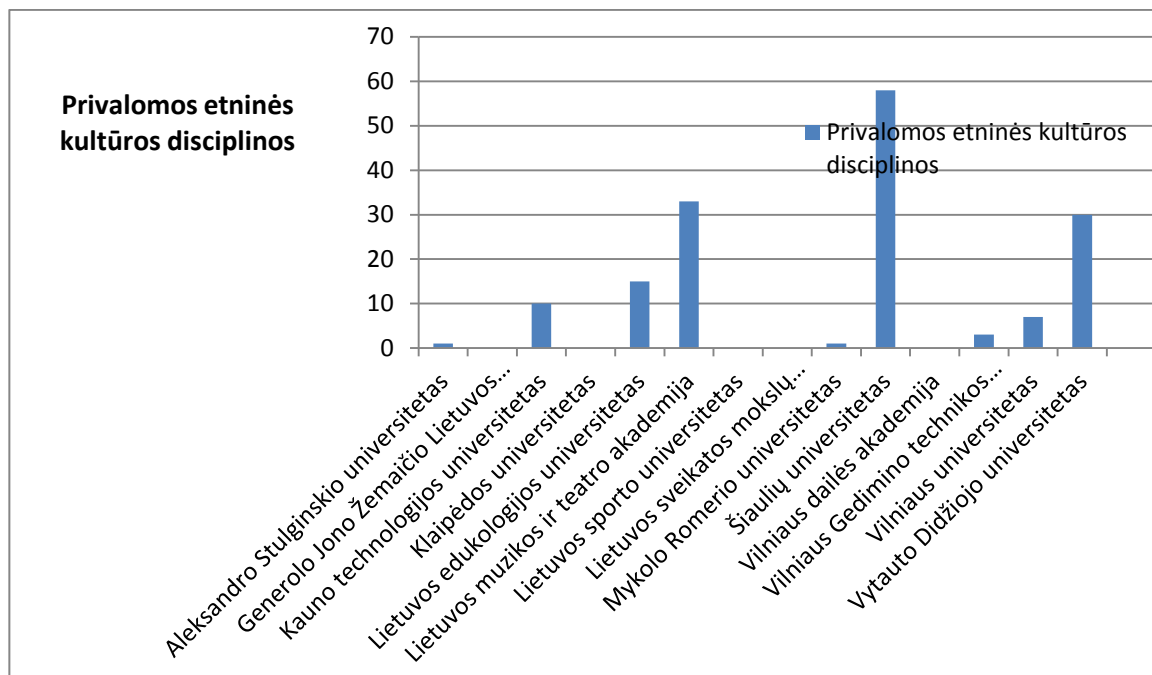
Šie dalykai, kuriuose „[...] atpažįstamas etninės kultūros kontekstas“⁷³, liudija, kad Vilniaus universitete etninės kultūros disciplinos siejamos: a) su kultūros istorija; b) su baltų filologija; c) su kultūros paveldu; d) su kultūrine tapatybe. Lietuvių filologijos studentams dėstoma ir **Lietuvių tautosaka ir mitologija**. Detalesnė šių dalykų analizė tyrime buvo negalima, nes disciplinų sąrašas (be dalykų / modulių aprašų, kurių rekomenduota kreiptis į konkrečius Vilniaus universiteto fakultetus, atsakingus už vykdomas programas) pateiktas 2016 m. gruodžio 5 d. (žr. Priedą nr. 8). Vilniaus universiteto svetainėje studijų programų pristatymai leido identifikuoti privalomas ir pasirenkamas disciplinas⁷⁴. Paaiškėjo, kad septyni iš minėtų dalykų yra privalomi (2, 3, 5, 6, 9, 10, 16).

Vilniaus Gedimino technikos universitetas. Šiame tyrime sąlygiškai prie privalomųjų disciplinų priskiriamos Vilniaus Gedimino technikos universitete dėstomos disciplinos, į kurias yra integruotų etninės kultūros temų. Tai yra: 1) **Kultūros politika** – dalykas, dėstomas Pramogų industrijos studijų programos studentams; 2) **Populiariosios kultūros gamyba** (Kūrybinių industrijų studijų programa); 3) **Kultūros studijos** (Kūrybinių industrijų studijų programa). Šie dalykai detaliau netirti, nes nebuvo pateikta dalykų aprašų. Tačiau akivaizdu, kad etninė kultūra yra integruota į kultūros studijas, o tai reiškia, kad ji nagrinėjama kaip socialumo diskursas.

---

⁷³ Žr. Priedą nr. 8.

⁷⁴ „Studijų programos“ [žiūrėta 2016-12-05]. Prieiga per internetą: <http://www.vu.lt/studijos/apie-studijas/studiju-programos>.

Antra lentelė. Privalomųjų etninės kultūros disciplinų (ir su ja siejamų) Lietuvos universitetuose statistiniai duomenys (2011–2016 metai). Šie duomenys oficialiai buvo pateikti tyrimo autoriui ir Etninės kultūros globos tarybai.

Palyginus šiuos privalomuosius etninės kultūros dalykus, konstatuotina, jog dažniausiai privalomas **Etnologijos** dalykas, o tai būdinga ASU, VDU, LEU. LMTA 23 privalomus dalykus lemia *Muzikinio folkloro* studijų programa, sudaryta iš minėtų specialiųjų studijų dalykų. Be to, LMTA realizuoja magistrantūros studijų programą, kurioje etninės kultūros, folkloristikos, muzikologijos dalykai turi šiuolaikinį antropologinį pobūdį (žr. *Trečią lentelę*). Tiksliau jo reflektuoti nebuvo įmanoma, nes susidurta, kaip minėta, su intelektinės nuosavybės problema. LEU dominuoja tradiciniai etninės kultūros dalykai, kurie skirti Socialinės pedagogikos, Istorijos, Lietuvių filologijos studentams. Šių dalykų aprašuose galima identifikuoti tai, kas steigia tradicinės etninės kultūros diskursą. Specializuotame KTU dėstoma pakankamai daug etninės kultūros disciplinų, kurios siejasi su krašto istorija ir paveldu. Šie dalykai steigia etninės kultūros kaip krašto kultūros diskursą. Tuo jie skiriasi, pavyzdžiui, nuo VDU, kuriame dominuoja etnologijos dalykai ir etninio meno kursai. VDU, kaip ir LMTA, etninę kultūrą traktuoja kaip akademinį diskursą, o tuo šios institucijos (jų vykdomos studijų programos) aiškiai skiriasi nuo kitų aukštųjų mokyklų.

VDU vykdo ir magistrantūros, ir doktorantūros studijas, ir tai yra skirtingos diskursyvinės praktikos. Pirmosios metu parengiami etninės kultūros ekspertai, o antrosios – mokslininkai. Nei į vieną iš šių grupių nepretenduoja MRU, turintis vieną privalomą dalyką, o ŠU tokių yra net 58, iš kurių tyrime dėl anksčiau nurodytų priežasčių analizuoti keturi. Pirmasis universitetas akcentuoja šiuolaikinę lietuvių kultūrą, o antrasis – tradicinę etninę kultūrą bei praktikas. Konceptualiausias

privalomosios etninės kultūros disciplinos yra specialiųjų studijų krypties dalykų, o bendrųjų universitetinių studijų dalykų pobūdis yra nulemtas platesnių kultūros istorijos ir šiuolaikinės kultūros kontekstų. Privalomosios disciplinos liudija, kad etninės kultūros diskursą konstruoja etnologijos disciplina.

Eil. nr.	Universitetas	Bakalauro studijos	Magistro studijos	Doktorantūros studijos
1.	Aleksandro Stulginskio universitetas	+	-	-
2.	Kauno technologijos universitetas	+	+	-
3.	Lietuvos edukologijos universitetas	+	+	-
4.	Lietuvos muzikos ir teatro akademija	+	+	+*
5.	Mykolo Romerio universitetas	+	-	-
6.	Šiaulių universitetas	+	-	-
7.	Vilniaus dailės akademija	+	-	-
8.	Vilniaus universitetas	+	+	+*
9.	Vytauto Didžiojo universitetas	+	+	+
10.	Vilniaus Gedimino technikos universitetas	+	-	-

Trečia lentelė. Etninės kultūros (ir su ja siejamų disciplinų) dėstymas pagal studijų pakopas (2011–2016 metai). Šie duomenys oficialiai buvo pateikti tyrimo autoriui ir Etninės kultūros globos tarybai.

*Patikslinimas: vykdoma jungtinė LMTA, LLTI ir VU „Etnologijos doktorantūros studijų programa“ [žiūrėta 2017-01-03]. Prieiga per internetą: http://www.llti.lt/lt/etnologijos_doktorantura/. Už šią informaciją dėkoju prof. habil. dr. Daivai Vyčinienei.

Nei LMTA, nei VU administracija šios doktorantūros pakopos studijų programos tyrimo autoriui nenurodė.

2. PASIRENKAMOSIOS ETNINĖS KULTŪROS DISCIPLINOS: OBJEKTAI, TURINIAI, LITERATŪRA, STUDENTŲ ŽINIOS, KOMPETENCIJOS IR GEBĖJIMAI

Vilniaus dailės akademija. Vilniaus dailės akademijoje etninės kultūros disciplinoms priskiriami trys dalykai: 1) **Lietuvių liaudies meno istorija**; 2) **Europos ir baltų archeologija**; 3) **Etnokultūra**. Pirmojo dalyko studijų programa neidentifikuota (kaip ir tipas), nes fragmentiškas aprašas, o antrasis – pasirenkamasis bendrauniversitetinių studijų dalykas – skaitomas bakalauro pakopos Dailėtyros studijų programos studentams⁷⁵. Šio universiteto svetainėje pateikiamas ir **Etnokultūros** dalykas, kuris taip yra pasirenkamasis bendrųjų universitetinių studijų dalykas, dėstomas bakalauro pakopos Taikomosios tekstilės studentams (3 ECTS kreditai). Šis dalykas analizuojamas darbo autoriaus sprendimu, nes VDA administracija jo nenurodė. Apskritai VDA yra labai mažai pasirenkamųjų etninės kultūros disciplinų, nors aukštosios mokyklos profilis suponuotų kitokią galimybę (žr. *Ketvirtą lentelę*).

Lietuvių liaudies meno istorijos tikslas yra „[s]upažindinti su lietuvių liaudies architektūra ir daile, jos specifika bei mokslinio tyrinėjimo raida, pagrindinį dėmesį skiriant senajam tradiciniam lietuvių liaudies menui, aptariant žemdirbių architektūrą, dailę, folklorą bei pasaulėjautos kaitą ir su tuo susijusias tradicijas. Kartu siekiama parengti studentus tolimesniam savarankiškam liaudies meno studijavimui bei moksliniam tiriamajam darbui“ (LLMI, VDA)⁷⁶. Liaudies meno istorijos pažinimas tikslingai siejamas su būsimu studentų moksliniu darbu. Tai realizuojama 16-oje kurso temų, kurios apima pačias įvairiausias lietuvių liaudies meno formas. Jų suvokimas grindžiamas ir „[...] naujų dailėtyros ir kultūrologijos atradimų ir metodų dėka“ (LLMI, VDA). Studentai įgyja kompetencijų, leidžiančių analizuoti ir šiuolaikinio liaudies meno raidą bei tendencijas. Vadinasi, etninės kultūros diskursą steigia tradicinis liaudies menas ir šiuolaikinis liaudies menas (tiesa, liaudies meno sąvoka šiandien yra revizuotina). 2 kreditų apimties kursą dėstė dailėtyrininkas, doc. dr. Alfredas Širmulis, parengęs mokslinių straipsnių ir monografiją iš minėtų dalykų.

Bakalauro studentams dėstomos **Europos ir baltų archeologijos** tikslas: „Supažindinti studentus su priešistorinės Europos ir baltų materialinės kultūros palikimu, kurį tyrinėja archeologijos mokslas. Supažindinti su baltų daile Europos priešistorinės dailės kontekste, išmokyti atpažinti skirtingų laikotarpių ir kultūrų palikimą, atlikti lyginamąją analizę. Išmokyti studentus rašyti mokslinius referatus, dirbti su muziejine medžiaga“ (EBA, VDA). Kursą sudaro pagrindinės

⁷⁵ Plačiau žr. „Pirmosios pakopos studijų programa „Dailėtyra“ (612U90001 (61203H101) [žiūrėta 2016-11-18]. Prieiga per internetą: https://web.liemsi.lt/vdais/stp_report_ects.card_ml?p_valkod=612U90001&p_year=2016&p_lang=LT&p_spec=&p_fi=181.

⁷⁶ Cituojant dalykų / modulių aprašus, skliaustuose rašomos studijų dalyko ir aukštosios mokyklos santrumpos.

ir specialiosios temos, kurios įsisavinamos dalyvaujant seminare ir parengiant pranešimą muziejuje. Dirbama su pirminiais šaltiniais, akcentuojant istorijos ir archeologijos šaltinių kontekstus. Studentai įgyja gebėjimą „[...] atpažinti ir skirti įvairių kultūrų bei skirtingų laikotarpių materialinį palikimą ir panaudoti jį tolimesnių teorinių studijų bei meninės kūrybos procese“ (EBA, VDA). Studijų dalykui būdingi konceptualūs studijų metodai, aiškūs vertinimo kriterijai, profesionali pagrindinė ir papildoma literatūra. 3 kreditų kursą dėsto prof. dr. Adomas Butrimas, kurio profesiniai darbai ir interesai tiesiogiai siejasi su minimu dalyku.

Etnokultūros tikslas ir studentų gebėjimai suformuluoti konceptualiai:

Siekiami supažindinti su Lietuvos etnokultūros raida bei svarba šiuolaikinių globalizacijos procesų kontekste, baltų etnogeneze, pagoniškosios ir krikščioniškosios kultūrų santykiais, lietuvių liaudies pasaulėvaizdžiu, mitologija, papročiais, liaudies menu, regioniniais savitumais. Baigę studijas studentai gebės: apibūdinti Lietuvos etnokultūros savitumus; identifikuoti Lietuvos etninių regionų etnokultūros tapatumus ir skirtumus; įvertinti pagoniškujų ir krikščioniškujų kultūros santykių raidą; apibrėžti Lietuvos etnokultūros svarbą šiuolaikinės kultūros ir gyvenimo kontekste; įgytų žinių interpretacijomis turtinti įvairių meno sričių praktinius kūrybinius darbus (E, VDA)⁷⁷.

Akcentuojama ne etninės kultūros samprata, bet jos raida. Tačiau minimi konkretūs dalykai rodo, kas konstruoja etninės kultūros diskursą: pasaulėžiūra, mitologija, papročiai etc. Įvardijami būsiami studentų gebėjimai ir akcentuojama etninės kultūros svarba šiuolaikiniam gyvenimui, interpretacinėms studentų galioms. Pirmasis anotacijos teiginys labai reikšmingas ir svarbus: „Etnokultūra ir gyvoji etninė tradicija yra aktualus asmens kultūros savivokos pagrindas, tautinio identiteto ir nacionalumo formantas“ (E, VDA)⁷⁸. Diskursyviai atskiriama etnokultūra ir gyvoji etninė tradicija, ir tai išlieka 15-oje temų, pagrįstai pritaikytų studijų programai. Netikėta, bet reikalinga Vilniaus verbų tema. Išsamus ir profesionalus literatūros sąrašas turėtų leisti studentams susiformuoti savo asmeninę ir kultūrinę tapatybes. Dėstytoja – dr. Jolanta Zabulytė.

Šie trys su etnine kultūra susiję dalykai, dėstomi VDA, pateikia labai mažai informacijos apie analizuojamo diskurso vietą dailės akademijos studijų programose. Akivaizdu, kad čia svarbesnis praktinės veiklos aspektas, kuris grindžiamas istoriniais tyrinėjimais. Asmens kūrybingumas, plėtojamas etninės kultūros pažinimo ir interpretavimo pagrindu, sudaro **Etnokultūros** esmę.

Aleksandro Stulginskio universitetas. Studentai gali rinktis du laisvai pasirenkamus dalykus: *Kraštotyra* (dėstoma visų ASU fakultetų bakalauro studijų studentams) ir **Etnologija** („dėstoma visų ASU fakultetų bakalauro studijų studentams, išskyrus Ekonomikos ir vadybos fakulteto,

⁷⁷ „Etnokultūra“ [žiūrėta 2016-11-30]. Prieiga per internetą:

https://web.liemis.lt/vdaisr/stp_report_ects.mdl_ml?p_kodas=HB0188&p_year=2016&p_lang=LT&p_stp_id=1672.

⁷⁸ Ibid.

Kultūros ir turizmo vadybos bakalauro studijų programos studentams, kuriems šis kursas yra privalomas ir dėstomas I bakalauro kurse“ (Priedas nr. 9).

Studentams siūlomas laisvai pasirenkamas **Kraštotyros** studijų dalykas. Jo tikslas – „[u]gdyti plačios erudicijos, bendrąsias vertybes suvokiantį ir puoselėjantį pilietį, besidomintį krašto istorija, paveldu, sugebantį jį puoselėti bei saugoti; suprantantį ir vertinantį tautos kultūrą bei istorinę atmintį, gebantį dalyvauti kraštotyros veikloje bei ją organizuoti, inicijuoti vietos bendruomenių kultūrinės veiklos tęstinumą remiantis regiono tradicijomis“ (K, ASU). Šis tikslas sintezuoja tradicinę kraštotyros sampratą ir šiuolaikinės istorinės atminties, vietos bendruomenių koncepcijas. Studentai suvokia kraštotyra teoriškai ir praktiškai, geba organizuoti ekspedicijas, kitaip sakant, užtikrinama teorijos ir praktikos vienovė.

Apraše dominuoja praktinė kraštotyra, o ne akademinis kraštotyros diskurso tyrimas. Tai liudija ir pagrindiniai mokymosi šaltiniai, orientuoti į praktinių įgūdžių įgijimą. Papildomi šaltiniai byloja, kad šia tema universitete leidžiami metodiniai leidiniai (R. Povilaičio). Kursas dėstomas ir nuotoliniu būdu, o dalyką kuruoja Kultūrinės komunikacijos ir edukacijos centro Filosofijos, psichologijos ir profesinės edukologijos katedra (lektorė – Asta Steikūnienė).

Etnologijos tikslas – „[u]gdyti kūrybišką, savarankišką, kritiškai mąstantį, plačios erudicijos, bendrąsias vertybes suvokiantį ir puoselėjantį pilietį, besidomintį lietuvių tautos tradicine kultūra ir jos raida, sugebantį vertinti, tirti ir puoselėti lietuvių etninę kultūrą, propaguoti etninės kultūros palikimą“ (E, ASU). Ši formuluo­­tė rodo, kad sutapatinama etnologija ir etninė kultūra, o tai dar vienas iš etninės kultūros diskurso konstravimo universitete būdų.

Išskirtinis aptariamo dalyko bruožas yra sąsaja su kaimyninių tautų etninėmis kultūromis. Taip atveriamą lyginamojo tyrinėjimo perspektyva. Tiesa, temose tai neatsispindi, bet jose šiuolaikiškai dėmesys skiriamas ir tautiniam mentalitetui. Studentai vyksta į edukacinę išvyką. Konceptuali literatūra rodo, kad šiame kurse labiau orientuojamasi į akademinį diskursą. Lektorė – Asta Steikūnienė.

Mykolo Romerio universitetas. Studentai gali rinktis septynis dalykus, susijusius su etninės kultūros disciplinomis (žr. Priedą nr. 10). Bakalauro studijų studentams siūlomi šie laisvai pasirenkami dalykai: 1) **Etniškumas, multikultūriškumas ir globalizacija**; 2) **Etnokultūra (laisvai pasirenkamas)**; 3) **Etnokultūra (alternatyva)**; 4) **Lietuvos istorija: tauta, kultūra ir tradicijos**; 5) **Lietuvos kultūros istorija**; 6) **Lietuvos politika ir kultūra**; 7) **Lietuvos tautinių bendrijų kultūra ir istorija**. Šie dalykai suponuoja tris blokus: etninės kultūros kaip tradicinės kultūros, etninės kultūros kaip kultūros istorijos ir etninės kultūros kaip globalios kultūros dalį.

Pirmajam blokui priskirtinas disciplinas apibendrintų Turizmo vadybos ir paveldo bakalauro studijų programai skirtas **Etnokultūros** dalykas (6 ECTS kreditai). Jo tikslas ir studentų ugdomos kompetencijos:

Ugdyti studentų kultūrinę savimonę, jiems įgyjant žinias bei supratimą apie tautinės kultūros pagrindus. Ugdyti komunikacinius gebėjimus pažįstant ir puoselėjant savo krašto papročius bei vertybes, taip pat naudojantis informacinėmis technologijomis. Ugdyti kritinio mąstymo ir praktinės veiklos gebėjimus, aktyviai dalyvaujant diskusijose, imantis iniciatyvų geriau pažinti ir šiuolaikiškai įgyvendinti tautinius papročius bei vertybes (E, MRU).

Etninė kultūra, kaip matome, tapatinama su tautine kultūra. Dalyko aprašas rodo, kad siekiama suteikti praktinių įgūdžių, nes studentai rengia projektus. Svarbu tai, kad etninė kultūra traktuojama ir kaip interpretacijos dalykas. Dalyko turinys platus, siejamas su kitomis disciplinomis (su filosofija, pedagogika etc.), o tai reiškia, kad peržengiamos disciplinų ribos. Studijų šaltiniai yra tik lietuvių kalba, bet aktualizuojami ir internete esantys duomenų šaltiniai. Dėstytoja – prof. dr. Rūta Brūzgienė.

Konkretūs globalizacijos klausimai aktualizuojami 6 ECTS kreditų dalyke **Etniškumas, multikultūriškumas ir globalizacija**. Kursas turi tris teorinius tikslus, o studijų dalyko pirmasis rezultatas yra „įgyti gebėjimai analizuoti teorines etniškumo, daugiakultūrės visuomenės ir globalizacijos koncepcijas ir kritiškai vertinti mokslinėje literatūroje vartojamas sąvokas“ (EMG, MRU). Tai pasiekama nagrinėjant, istorinius, teorinius, lingvistinius, kritinius tekstus ir analogiškas septynias temas. Etniškumas matomas globalizacijos procesų akiratyje, ir tai siejama su daugiakultūrės visuomenės situacija. Studentai skaito anglų kalba parašytus profesionalius darbus, o tai atskleidžia esmines paradigmas, pavyzdžiui, etniškumo ir nacionalizmo, etniškumo permąstymo, globalizacijos ir įvairovės. Itin konceptualus kursas leidžia studentams suvokti šiuolaikinę teorinę ir kritinę mintį. Dėstytojas – prof. dr. Vladislov Sotirovič.

Kiti dalykai – **Lietuvos istorija: tauta, kultūra ir tradicijos, Lietuvos kultūros istorija, Lietuvos politika ir kultūra, Lietuvos tautinių bendrijų kultūra ir istorija** – atskleidžia, kad etninė kultūra siejama su Lietuvos valstybės geneze ir istorija, su konkrečiomis Lietuvos tautinėmis bendrijomis, su Lietuvos vidaus ir užsienio politika, su istoriniais ir dabartiniais Lietuvos kultūros procesais. Etninė kultūra implicitiškai slypi juose, yra duotybė, šiandien patirianti įvairių transformacijų.

Lietuvos kultūros istorijos „[...] tikslas yra supažindinti studentus su pagrindiniais Lietuvos kultūros istorijos laikotarpiais, aptarti pagrindines Lietuvos kultūros plėtros problemas, apibūdinti ir įvertinti kultūros reiškinių poveikį šiandieninės visuomenės gyvenime“ (LKI, MRU). Minėtas tikslas realizuojamas lietuviškosios tapatybės pagrindu, kurio analizė sudaro sąlygas studentų tarpasmeninių ir tarpkultūrinių ryšių plėtojimui. Filosofijos ir humanistikos instituto mokslininkų kuruojamas dalykas yra tarpdisciplininis, nors vyrauja orientacija į senosios Lietuvos

istoriją, kultūros istoriją ir meną. Literatūros sąrašuose nėra teorinių darbų apie tapatybę (-es).
Dėstytoja – dr. Lilijana Astra, kiti – dr. Justinas Braslauskas, dr. Vytautas Berenis.

Lietuvos muzikos ir teatro akademija. Akademijoje bakalauro pakopoje dėstomi šie laisvai pasirenkami studijų dalykai: a) Muzikinis folkloras: 1) **Orientalinė muzikinė kultūra**; 2) **Lietuvių etninė muzikos praktika** (*Erasmus* studentams); 3) **Muzikinė ne Europos tautų kultūra** (dėstoma ir VU, VDA, VU TVM); 4) **Folkloro ansamblio studija**; 5) **Sutartinių giedojimas** (skaitoma ir VU, VDA, VU TVM).

Magistrantūros pakopos studentams – visų LMTA vykdomų studijų programų – siūloma: 6) **Lietuvių liaudies instrumentinės muzikos analizės pagrindai**; 7) **Europos tautų polifonija**. Esamos alternatyvos liudija ne tik nacionalinio folkloro, bet ir pasaulio muzikos svarbą. Šiuos laisvai pasirenkamus studijų dalykus dėsto: doc. Evaldas Vyčinas, prof. habil. dr. Daiva Vyčienė, doc. dr. Dalia Urbanavičienė, doc. Gaila Kirdienė, bet konkreti dalykų analizė neatlikta, nes, kaip minėta, nebuvo pateikti dalykų / modulių aprašai.

Kauno technologijos universitetas. Universitete siūloma viena laisvai pasirenkama disciplina – **Ornamentika ir tautodailė**. Jos tikslas – „[i]gyti žinių apie ornamentus, jų elementų klasifikavimą ir paplitimą tautiniame mene, spalvų reikšmę ornamentikoje, indoeuropietišku simbolių panaudojimą lietuvių tautiniame mene“ (OT, KTU). Rezultatai byloja ir teorines žinias, ir praktinius gebėjimus, ir informacinių technologijų panaudojimą. Antroji tema – „Spalvų panaudojimas ornamentikoje“ – atskleidžia spalvų santykį skirtingose liaudies meno šakose. Spalva vienija tekstilę, baldus, kryžius, keramikos gaminius etc. Papildoma literatūra yra konceptualesnė už pagrindinę literatūrą. Dėstytoja – doc. Eglė Kumpikaitė.

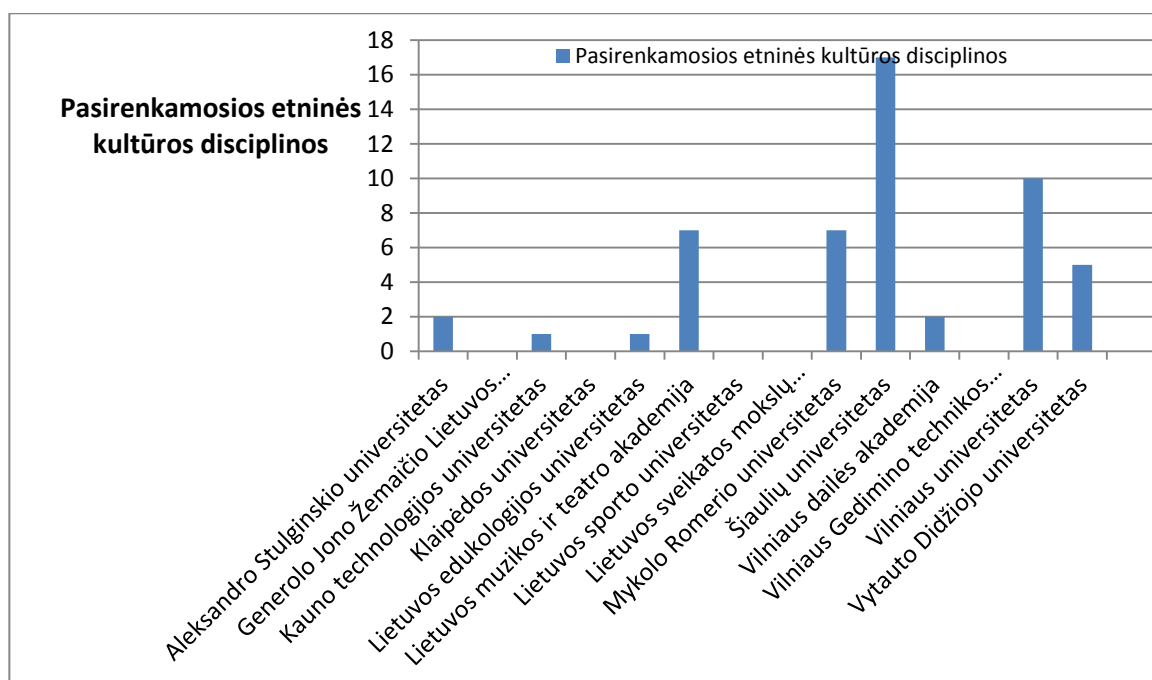
Vytauto Didžiojo universitetas. Kai kurie laisvai pasirenkami dalykai buvo aptarti tyrime, analizuojant privalomus dalykus. Iš kitų pasirenkamųjų minėtinas visiems universiteto studentams anglų kalba dėstomas dalykas **Lietuvių folkloras, tradicijos ir mitologija** (4 ECTS kreditai). Kurso metu „[s]upažindinama su tradiciniu lietuvių gyvenimo būdu: tautosaka, šventėmis, gyvenimo ciklo papročiais, esminiais mitologijos bruožais bei pagrindinėmis materialinės kultūros sritimis“ (LFTM, VDU)⁷⁹. Vienas iš uždavinių yra identifikuoti pagrindines lietuvių tradicinės kultūros ypatybes ir šaltinius. Tai daroma konkrečių temų nagrinėjimo metu, tiriant pokytį, įvykusį XX a. antroje pusėje ir dabar. Individualiam studentų darbui skiriamos 75 val., o tai rodo, kad jie patys turi atrasti Lietuvos kultūrą. Literatūros sąrašas byloja, kad tokiam kursui trūksta šaltinių anglų kalba. Mano manymu, Danutės Bindokienės darbai labai praverstų šio dalyko studijose. Toks dalykas liudija vieną iš galimų etninės kultūros disciplinų sklaidos universitete būdų.

---

⁷⁹ Prieiga per internetą: <http://www.vdu.lt/lt/study/subject/8521/> [žiūrėta 2016-11-28].

Pasirenkamųjų etninės kultūros disciplinų lyginimas leidžia formuluoti šiuos teiginius: a) etninės kultūros disciplinos yra kontekstinės disciplinos, papildančios specialiuosius studijų krypties dalykus (VDA, KTU, VU); b) etninės kultūros disciplinos yra orientuotos į praktiką, o ne į akademinį žinojimą (ASU, iš dalies LMTA); c) pasirenkamųjų etninės kultūros disciplinų daugiausia yra universitetuose, kurie nevykdo etnologijos studijų ir specializuojasi ne humanitariniuose moksluose (MRU, ŠU); d) pasirenkamieji dalykai siūlomi užsienio studentams (VDU). Pakankamai daug etninės kultūros (ir joms priskirtinų) dalykų yra VU, o tai galima paaiškinti tuo, kad šio universiteto studijų programose orientuojamasi į šiuolaikinius kultūrologinius tyrinėjimus. Pasirenkamosios disciplinos liudija, kad etninės kultūros diskursą konstruoja Lietuvos kultūros istorija ir tautodailė.

Ketvirta lentelė. Pasirenkamųjų etninės kultūros (ir su ja siejamų) disciplinų Lietuvos universitetuose statistiniai duomenys (2011–2016 m.). Šie duomenys oficialiai buvo pateikti tyrimo autoriui ir Etninės kultūros globos tarybai.

IV. ETNINĖS KULTŪROS DĖSTYTOJAI: PATIRTYS, POŽIŪRIAI, PROBLEMOS

Vienas iš šio tyrimo uždavinių buvo ištirti etninės kultūros dėstytojų požiūrį į etninės kultūros disciplinas universitete. Pastarųjų identifikavimas ir analizė atskleidė, jog Lietuvoje 2011-2016 m. etninės kultūros disciplinas (ir joms artimas) dėstė daugiau kaip 30⁸⁰ dėstytojų.

Anketas (žr. Priedą nr. 11) užpildė ir atsiuntė 7 dėstytojai⁸¹, kurių atsakymai leidžia susidaryti tam tikrą vaizdinį⁸². 71 proc. dėstytojų yra baigę etnologijos studijas, o 29 proc. – filologijos studijas, lituanistiką. Matome, kad didžioji dalis dėstytojų yra etnologijos krypties mokslų daktarai, o tai suponuoja kvalifikaciją ir aukštą dėstymo kokybę. Trečdalis dėstytojų yra filologai, bet artimos krypties, nors specifinių dalykų etninės kultūros disciplinoje yra. Tačiau dėstytojų etninės kultūros disciplinų dėstymo universitete vidurkis yra 21-eri metai, o tai reiškia, kad jie yra sukaupę didelę pedagoginę ir mokslinę patirtį.

Dėstytojai konstatavo, kad tenka dirbti su studentais, kurie turėjo labai skirtingą sąlytį su etnine kultūra mokykloje. 29 proc. teigė, kad studentai mokykloje nebūna išklause etninės kultūros kurso, 57 proc. teigė, kad tik nedidelė dalis turėjo etnokultūros pamokas, dalyvavo neformaliame etnokultūriniame ugdyme, o 14 proc. respondentų sakė, kad „[t]okios apklausos nedarau, studentų patirtys skirtingos, kai kurie yra dainavę ansambliuose, šventę tradicines šventes su folkloristais ar domisi šia sritimi kaip Mėnesio Juodaragio ištikimi dalyviai – jų kompetencijos didesnės. Dalis neturi jokių šios srities žinių. Akivaizdu, kad šios srities išmanymas vis menksta, savaime suprantamų dalykų beveik nebėra“. Vadinasi, dėstytojai dirba su skirtingų žinių ir patirčių studentais, nes etninės kultūros dalykas nėra privalomas bendrojo lavinimo mokykloje.

Etninės kultūros dalyko / modulio temas, kaip rodo respondentų atsakymai, lemia: a) studijų programa ir studentų specializacija, studijų pakopa; b) šaltinių klasifikacija; c) studentų numanomi gebėjimai ir rezultatai; d) dalyko pagrindai; e) dalyko turinys, tikslai ir uždaviniai. Pastebime labai įvairius kriterijus, bet dominuojantys yra studijų programos ir dalyko turinio kriterijai. Tai logiška, nes dalyko temas lemia mokslinės žinios, kurios apima ir ankstesniąsias, ir naujausias.

72 proc. dėstytojų teigė, kad etninės kultūros dalyką turėtų išklausti visų specialybių studentai. 14 proc. dėstytojų tvirtino, kad šis kursas visų specialybių studentams turėtų būti pasirenkamasis ar laisvas („galbūt nebūtinai savojoje aukštojoje mokykloje“). 14 proc. teigė:

„Turėtų universitetuose etnokultūros kursą išklausti tie, kurių specialybė yra susijusi su etninės kultūros plėtra – pedagogai, menininkai, architektai, kulinarai, turizmo vadybininkai ir pan., o visuotinį etnokultūrinį išprusimą geriau

⁸⁰ Į šį skaičių neįeina ŠU dėstytojai, kurie minimi Priede nr. 13.

⁸¹ Prašymas užpildyti anoniminės anketas buvo išsiųstas 29-iems dėstytojams, kurie buvo identifikuoti pagal dalykų / modulių aprašus.

⁸² Anoniminės anketos duomenys saugomi tyrėjo asmeniniame archyve; laikantis konfidencialumo bibliografinis anketų aprašas nepateikiamas.

būtų suteikti dar mokykloje (pagal Švietimo įstatymą bendrojo lavinimo mokyklose turėtų būti suteikiami etninės kultūros pagrindai, bet realiai to nėra). Jei atsirastų privalomas etnokultūros kursas iš karto visiems studentams, labai trūktų kompetentingų dėstytojų, o jei imtų dėstyti bet kas, tai būtų labai neprofesionalu ir gali iškreipti etninės kultūros esmę“.

Akivaizdu, kad dėstytojai norėtų, jog etninė kultūra būtų dėstoma visiems studentams. Formos klausimas yra diskusijų objektas. Vienas iš galimų modelių – pasirenkamasis dalykas, kuris, tiksliau pasiūlymu, galėtų būti dėstomas ir kitoje aukštojoje mokykloje. Kitaip sakant, toje, kurioje vykdomos etnologijos studijų programos, atliekami šios srities moksliniai tyrimai, dirba aukščiausios kvalifikacijos mokslininkai. Tai labai racionalus pasiūlymas.

Analogiškas yra kitas svarstymas, kad etninės kultūros pagrindai turi būti suteikiami mokykloje. Dabar universitetas atlieka mokyklos funkcijas, nors universitetinių studijų turinys ir lygmuo yra visiškai kitas. Tačiau iškelta ir kvalifikuotų dėstytojų stokos problema. Ją sprendžiant pirmiausia reikėtų identifikuoti visus Lietuvos etnologijos specialistus, kurių išsamios statistikos nėra arba ji nežinoma šio darbo autoriui.

14 proc. dėstytojų teigė, kad universiteto administracija (fakulteto, katedros etc. lygmenyse) palaiko etninės kultūros ir su ja siejamų disciplinų dėstymą universitete. 57 proc. dėstytojų minėjo, kad palaiko „iš dalies“, o 29 proc. respondentų nurodė, kad nepalaiko. Argumentuodami, kad administracija daugiau palaiko nei nepalaiko, dėstytojai nurodė, kad tai lemia ankstesnių metų įdirbis, kad ir dabar svarstoma galimybė įvesti pasirenkamąjį kursą, kad palaikoma formaliai. Iš atsakymų aiškėja, kad praeityje palaikymas buvo didesnis, entuziastingesnis ir natūralesnis. Tokią situaciją galima paaiškinti ne tik universitetų autonomija, bet ir tuo, kad trūksta aiškios etninės kultūros dėstymo strategijos visos Lietuvos universitetų mastu.

71 proc. dėstytojų teigė, kad jiems užtenka metodinės medžiagos, mokslinės literatūros, seminarų, duomenų bazių etninės kultūros temomis. 29 proc. respondentų sakė, kad minėtų dalykų nepakanka. Pažymėta, kad „[p]ati susikuriu metodines priemones, rašau mokslo darbus ir skaitau paskaitas seminaruose“. Keltina hipotezė, kad metodinės medžiagos neužtenka dėstytojams, kurie nėra baigę etnologijos studijų. Kita vertus, dėstymas etnologijos specialybės studentams ir kitų specialybių studentams skiriasi. Tačiau ir etnologijos krypties mokslininkas teigia:

„Ypač duomenų bazių trūksta etninės kultūros temomis Lietuvoje. Šių bazių turėtų būti ne tik lietuvių, bet ir užsienio kalbomis, kad su mūsų šalies etninės kultūros duomenimis galėtų susipažinti visas pasaulis. Kol kas esame labai izoliuoti savo uždaramu ir negebėjimu savo etninės kultūros pristatyti užsienio kalbomis. Mūsų kaimynai – latviai ir estai – šiuo požiūriu yra mus pralenkę. Užsienio ekspertai pasigenda lietuvių etninės kultūros sklaidos bei duomenų bazių užsienio kalbomis“.

Vadinasi, problema yra, bet ji sietina su etninės kultūros perteikimu užsienio studentams ir visuomenėms.

Anketinis tyrimas atskleidė, kad 100 proc. dėstytojų pažįsta kolegas, dirbančius kituose Lietuvos universitetuose. Taigi nėra jokių komunikacijos problemų, kolegos gali keistis moksline informacija tarpusavyje.

57 proc. dėstytojų teigė, kad etninės kultūros disciplina universitete turi būti privaloma. 29 proc. išsakė nuomonę, kad etninė kultūra turi būti privaloma kai kurių specialybių studentams, o 14 proc. tvirtino, kad privaloma „etnokultūrinės krypties specialybėms ir susijusioms su etninės kultūros plėtra specialybėms; laivai pasirenkama – kitoms specialybėms“. Akivaizdu, kad dėstytojais pasisako už privalomą etninės kultūros discipliną, tačiau tokio požiūrio argumentų nebuvo klausta (juos galima suvokti iš kitų atsakymų visumos).

72 proc. dėstytojų nurodė, kad jų universitete vykdoma etninės kultūros praktika. 14 proc. teigė, kad tokia praktika nevykdoma, o 14 proc. konstatavo, kad „šiuo metu privalomos tokio pobūdžio praktikos nėra. Ankstesniais metais esu vadovavusi ir lauko tyrimams, ir darbui archyvuose“. Ir šis atsakymas rodo, kad praktika buvo. Praktiką lemia studijų programos, o ne dėstytojai. Tačiau praktikų buvimas garantuoja dermę tarp teorinių dalykų ir praktinio įgytų žinių ir gebėjimų pritaikymo.

57 proc. dėstytojų dėsto / dėstė etninės kultūros discipliną (-as) kituose universitetuose. Kvietimas dėstyti buvo konkrečių katedrų vedėjų iniciatyva. 43 proc. respondentų nedėstė kituose universitetuose. Tokie duomenys sako, kad esama keitimosi dėstytojais patirties ir netgi tradicijų.

Įvardydami esmines kurso problemas, kurias išsako studentai semestro pabaigoje, dėstytojais minėjo šiuos dalykus: per sudėtingos teorijos ir medžiaga, norima daugiau žinių, domina etninės kultūros vizualizacija. Studentų kritinis vertinimas priklauso nuo jų pačių aspiracijų, gebėjimų, kompetencijų. Tačiau verta akcentuoti įžvalgą, kad pirmo kurso studentams šis kursas / jo dalis yra per sunki:

„Vieno semestro maža, norint aprėpti tokią plačią sritį, įsigilinti į esamus tyrimus, rimčiau juos panagrinėti. Kadangi mano kursas skaitomas pirmakursiams 2 semestru, kai kurie įdomūs ir intriguojantys tyrinėtojų tekstai (tarkim, senosios religijos ir mitologijos tyrimų arba šiuolaikinės folkloristikos) studentams per sudėtingi – jie nespėja įgyti pakankamai kompetencijų, kad galėtų įvertinti skirtingus požiūrius ar interpretacijas“.

Problema, su kuria susidūrė ir šio tyrimo autorius, nulemta fakto, kad etninės kultūros pagrindai yra bendrųjų universitetinių studijų dalykas, jo negalima perkelti į paskutinius studijų metus, kai gilinamasi į studijų krypties dalykus. Žinoma, kiekviename universitete gali būti skirtingas studijų tinklulis.

43 proc. dėstytojų nurodė, kad dėsto etninės kultūros paskaitas nuotoliniu būdu, o 57 proc. tokiu būdu nedėsto. Pastarųjų atsakymuose buvo minima, kad nebuvo skirtas finansavimas tokio kurso parengimui, argumentuojant, kad per maža auditorija; „mano galva, tai nepasiteisina (ypač

dėstant praktinius dalykus, kai stengiamasi tradiciją perduoti „iš lūpų į lūpas“. Taigi keliamas kursų parengimo ir tikslingumo klausimas, kuris nėra vienareikšmis.

100 proc. dėstytojų teigė, kad etninė kultūra yra tarpdisciplininė disciplina, nes ji apima kitų mokslų sritis, metodologijas, objektus etc. Buvo išsakyta metodologinių patikslinimų: „Taip (etninė kultūra apima įvairias sritis; beje, manau, kad dalyką reikėtų vadinti ne etnine kultūra, bet etnologija – tai turi būti mokslo, bet ne jo objekto pavadinimas“; „Taip. Turbūt nėra labiau tarpdisciplininio dalyko kaip etnologija. Pati vykdu tarpdisciplininius tyrimus ir skatinu tai daryti savo studentus, kurie turi galimybę rašyti darbus, susijusius su tarpdisciplininėmis temomis“. Iš tiesų atsakymuose vieni respondentai vartojo etninės kultūros terminą, o kiti – etnologijos sąvoką. Mano galva, taip atsitiko, nes etninė kultūra yra etnologijos subdisciplina.

86 proc. respondentų teigė, kad valstybė turėtų skirti tikslinį finansavimą Etnologijos studijų programai. Buvo priminta, kad kartą tai jau buvo padaryta. 14 proc. dėstytojų tvirtino, kad tikslinis finansavimas nereikalingas, nes

„[a]ukštosiose mokyklose dėstomi kursai, susiję su etnine kultūra, dažniausiai yra kitų studijų programų dalis, ir tai nėra blogai. Etninės kultūros specialistui (tolesniems šios srities tyrimams) labai reikia kuo platesnio išsilavinimo (būtent dėl srities tardsiscipliniškumo). Savarankiška Etnologijos studijų programa jau yra buvusi. Kiek žinau, uždaryta ne dėl finansavimo stokos, o todėl, kad šios programos studentai nesirinko. Tad pagrindinis tikslas – patrauklios programos sukūrimas. Na, o jau ją turint, galbūt tikslinis finansavimas ir padėtų atrasti aukštąją mokyklą, kuri imtųsi ją realizuoti“.

Šis išsamus atsakymas liudija, kad reikalinga sukurti naują patrauklią studijų programą. Taigi dėstytojai suvokia etnologijos (ar modifikuotos) studijų programos būtinumą. Ankstesni šio tyrimo duomenys byloja, kad tokia aukštoji mokykla yra – tai Vytauto Didžiojo universitetas.

100 proc. dėstytojų dalijasi etninės kultūros žiniomis su visuomene. Minėtos pačios įvairiausios formos: publikacijos, interviu žiniasklaidos priemonėse, viešos paskaitos, seminarai, parašytos knygos, kūrybinės stovyklos, praktiniai mokymai etc. Vadinasi, šios disciplinos dėstytojai nėra užsidarę akademinėse institucijose, bet gyvai ir noriai bendrauja su visuomene. Galbūt iš šios patirties kyla ir kiti pamąstymai, pasiūlymai, išsakyti anketoje: siūlomas privalomas kursas apie lietuvių etninę kultūrą užsieniečiams studentams; pastebėta, kad VDU šiemet išregistruota Etnologijos bakalauro programa; būtina perimti gerąją Estijos patirtį, kai solidarizavosi etninės kultūros specialistai ir pateikė Vyriausybei reikalavimus dėl didesnio etninės kultūros finansavimo; etninės kultūros disciplina turi būti visų studijų programų laisvai pasirenkamų dalykų sąrašuose; būtina sukurti vieningą etninės kultūros ugdymo sistemą. Šiuos pasiūlymus apibendrintų respondentės mintys:

„Šios srities prestižą visuomenės akyse gali pakelti tik mūsų pačių profesionalumas ir akiračio platumas. Jei skaitytume vieni kitų darbus, viešai ir įdomiai apie juos diskutuotume, galėtume rūpintis sudominti ir kitus. Labai svarbu neužsisiklėti, domėtis, kas naujo ir įdomaus vyksta kituose humanitariniuose moksluose, tiek Lietuvoje, tiek

užsienyje, ir aiškiai suvokti, kad kalbėdami apie praeitį iš esmės privalome kalbėti ir apie šios dienos žmogui svarbius dalykus“.

Anketos duomenys byloja, kad etninės kultūros dėstytojai turi sukaupę didelį akademinį ir praktinį kapitalą, kuris gali būti sėkmingai išnaudojamas. Dėstytojai yra kritiški, tačiau jie turi įvairių pasiūlymų, kurie galėtų keisti esamą padėtį. Implicitiškai išryškėjo tendencija, kad dėstytojai yra priklausomi nuo administracijos, nuo studentų pasirinkimų, nuo savo pačių balso ir pastangų.

Statistiniu požiūriu anketa nėra labai reprezentatyvi, nes tikėtasi sulaukti daugiau anketų. Tačiau šis skaičius taip yra indikacija, rodanti, kad dalis dėstytojų galimai yra nusivylę esama situacija aukštojoje mokykloje, nesitiki pokyčių, nes administracijos, kaip ir visuomenės, požiūris į etninę kultūrą nėra pozityvus. Etninės kultūros bendruomenė universitetuose yra „įsivaizduojama bendruomenė“, tik dalis jos pritaria Benedicto Anderseno teiginiui, kad „[...] tautybė – arba, jeigu kam nors šis žodis nepatinka dėl daugybės jo prasmų, tautiškumas ir nacionalizmas – yra tam tikri kultūros artefaktai“⁸³.

---

⁸³ Benedict Anderson. *Įsivaizduojamos bendruomenės. Apmąstymai apie nacionalizmo kilmę ir plitimą*, iš anglų kalbos vertė Aušra Čižikienė, Vilnius: Baltos lankos, 1999, p. 19.

V. IŠVADOS

Ištirus etninės kultūros disciplinas Lietuvos universitetuose, prieita šių išvadų:

1. Etninė kultūra, jos sampratos, funkcijos, veikimo arealai, ją realizuojančios ir kuruojančios institucijos etc. detalai yra įvardytos Lietuvos Respublikos teisės aktuose. Juose etninė kultūra traktuojama kaip duotybė, kaip istorinis, kultūrinis, mentalinis tautos paveldas, kurį reikia perimti ir kūrybiškai aktualizuoti. Praktikoje tai siejama su ikiuniversitetiniu lavinimu, su galimybe mokiniams pasirinkti etninės kultūros dalyką kai kuriose Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose.
2. Lietuvos universitetų statutuose etninė kultūra tiesiogiai neminima, nes ją pakeičia bendras kultūros terminas. Statutuose suformuluotose universitetų misijose akcentuojamos dvasinės ir socialinės vertybės, kūrybiškumas, pilietiškumas, nacionalinės kultūros puoselėjimas, kultūros paveldo išsaugojimas. Arčiausiai etninės kultūros diskurso yra Lietuvos edukologijos universiteto ir Lietuvos muzikos ir teatro akademijos misijos, o tai aiškintina šių aukštųjų mokyklų specializacija.
3. Tyrimas atskleidė, kad etninės kultūros (ir joms artimos) disciplinos dėstomos: Vilniaus dailės akademijoje, Aleksandro Stulginskio universitete, Vytauto Didžiojo universitete, Mykolo Romerio universitete, Kauno technologijos universitete, Šiaulių universitete, Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje, Vilniaus universitete, Vilniaus Gedimino technikos universitete. Disciplinos dėstomos ne tik klasikinio tipo universitetuose, bet ir specializuoto tipo Lietuvos aukštosiose mokyklose. Tačiau Lietuvos sveikatos mokslų universitete, Lietuvos sporto universitete, Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijoje etninės kultūros disciplinų nėra. Vadinasi, studentai netenka galimybių giliau pažinti ir reflektuoti etninę kultūrą, kurios suvokimas akademinio ar kūrybinio lygmeniu prisideda prie Lietuvos piliečio brandos. Klaipėdos universitetas nepateikė prašomų duomenų, dėl to jis nebuvo tirtas. Ši situacija byloja, kad universitetai naudojasi autonomijos teise, saugo savo intelektinę nuosavybę – dalykų / modulių aprašus. Tačiau taip darydami jie ignoruoja Lietuvos valstybės interesus.
4. Privalomųjų etninės kultūros disciplinų Lietuvos universitetuose analizė parodė, kad jų skaičius, kokybinis lygmuo, dėstytojų kvalifikacija, dalyko temos, studijų rezultatai ir studentų gebėjimai labai skiriasi. Konceptualiausias etninės kultūros disciplinos yra Vytauto Didžiojo universitete, Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje, o tai sąlygoja jų vykdomos studijų programos ir dėstytojų kompetencijos. Lietuvos edukologijos universitete yra teorinių ir praktinių disciplinų dermė. Kituose universitetuose dėstomi etninės kultūros pagrindai, krašto istorija, Lietuvos

kultūros istorija (Mykolo Romerio universitetas). Tai ir teoriniai, ir pažintiniai, ir praktiniai kursai. Kauno technologijos universitete dominuoja plataus spektro krašto kultūrai ir istorijai, Lietuvos kultūros paveldui skirtos etninės kultūros disciplinos. Šiaulių universitete etninės kultūros disciplinos dėstomos lietuvių filologijos studentams, o Lietuvos edukologijos universitete – ir lituanistams, ir istorikams. Vilniaus universiteto dalykuose (jų pavadinimuose) pabrėžiamas etninis paveldas, etniniai santykiai, o privalomojo etnologijos kurso nėra.

5. Privalomosios etninės kultūros disciplinos dominuoja bakalauro pakopos studijose, jos siejamos su etnologijos mokslu, kuris šiandien yra perėmęs antropologijos mokslo metodologijas. Taip pat išskirtina etnomuzikologija (LMTA), pastaruoju metu virstanti tarpdisciplininiu mokslu. Taigi akademinį etninės kultūros diskursą iš esmės konstruoja etnologija ir etnomuzikologija, tačiau visa tai skirta nedideliame studentų ratui, t.y. būsimiesiems profesionalams. Vilniaus universitete bakalauro pakopos studentai gilinaisi į kultūros paveldą, apimančią ir LDK, ir lituanistinius tyrimus, ir kultūrinę tapatybę.
6. Pasirenkamųjų etninės kultūros disciplinų Lietuvos universitetuose tyrimas atskleidė, kad jos vyrauja tuose universitetuose, kuriuose nėra vykdomos etnologijos studijos. Aleksandro Stulginskio universitete išlaikoma dermė tarp teorinio ir pažintinio dalykų pobūdžio, o disciplinų reikalingumą rodo didelis jas pasirenkančiųjų studentų skaičius. Mykolo Romerio universitete etninės kultūros pasirenkamosios disciplinos siejamos su šiuolaikinės lietuvių kultūros ir globalios kultūros diskursais. Vytauto Didžiojo universitetas siūlo sintetinantį dalyką, pavadinimu „Lietuvių folkloras, tradicijos ir mitologija“, kurį gali rinktis ir užsienio studentai, nes jis dėstomas anglų kalba. Pasirenkamosios etninės kultūros disciplinos priklauso ne tik nuo akademinio personalo, bet ir nuo universiteto (fakulteto, katedros) požiūrio į etninę kultūrą.
7. Anketinis dėstytojų tyrimas parodė, kad dėstytojai yra savo srities profesionalai, sukaupe labai daug pedagoginės patirties ir mokslinių žinių. Dėstytojai kritiškai vertina ne studentus, bet esamą švietimo sistemą ir etninės kultūros dėstymą pirmajame kurse, nes medžiaga yra žymiai sunkesnė nei implikuoja dalyko pavadinimas. Beveik visi dėstytojai sutinka, kad etninės kultūros dalykas turi būti dėstomas universitete, nors verta diskutuoti dėl privalomumo, specialybių ir alternatyvų. Visi dėstytojai sutaria, kad etninė kultūra yra tarpdisciplininis dalykas, o tai atveria kelius galimoms hibridinėms studijų programoms. Sutariama, kad etnologijos studijoms turėtų būti skirtas tikslinis finansavimas (konkrečiai aukštajai mokyklai).
8. Tyrimo rezultatai yra verifikuotini, tikslintini, plėstiniai, nes studijų dalykų / modulių aprašai Lietuvos universitetuose skiriasi. Šio darbo trūkumas – analizuojamos ne visų Lietuvos universitetų etninės kultūros disciplinos, nors esami universitetų duomenys leidžia atlikti gana objektyvų tyrimą. Be to, išaiškėjo ir dalykų priskyrimo etninės kultūros disciplinoms problema,

nes tai yra universitetų administracijų prerogatyva. Neabejotina, kad, pavyzdžiui, baltų kultūra ir archeologija turi sąsają su etnine kultūra, bet jos – turi ryšių ir su kultūros istorija etc. Numatoma tyrimo sąsąjos galimybė – ištirti etninės kultūros disciplinas Lietuvos kolegijose, o tai leis susidaryti visuminį etninės kultūros vaizdinį Lietuvos aukštosiose mokyklose.

VI. REKOMENDACIJOS DĖL ETNINĖS KULTŪROS DĖSTYMO LIETUVOS UNIVERSITETUOSE

Lietuvos universitetų rektorių konferencijai

I. Siekti, kad etninės kultūros disciplinos būtų dėstomos visuose Lietuvos universitetuose, nepaisant jų specializacijos. Etninė kultūra yra itin svarbi Lietuvos valstybės istorinei, kultūrinei, politinei, socialinei raidai, jos piliečių mentalitetui ir kultūrinei tapatybei, aukštojo mokslo siekiams ir uždaviniams. Tai reglamentuoja daugelis Lietuvos valstybės teisės aktų, tačiau realybėje etninė kultūra pasiekia nedidelę dalį Lietuvos visuomenės. Tai pasakytina ir apie bendrąjį lavinimąsi, ir apie universitetinį lavinimąsi. Šiuolaikinio universiteto uždavinys nėra suteikti tik siaurų profesinių kompetencijų per kiek įmanoma trumpesnį laiką, bet išugdyti plačios erudicijos, kritiškai mąstantį ir kūrybingą asmenį, turintį kultūrinę tapatybę ir pilietinę savimonę, ženkliai prisidedantį prie pažangios valstybės kūrimo.

II. Etninės kultūros disciplinas reikėtų padaryti privalomomis visų humanitarinių specialybių studentams. Jos turėtų būti įtrauktos į bendrųjų universitetinių dalykų / modulių sąrašus. Tai nėra tik etnologijos ir lietuvių filologijos studijų programų dalykas, nes su etnine kultūra, šiuolaikine jos samprata (-omis) susiduria ir istorijos, ir filosofijos, ir psichologijos, ir ekonomikos, ir informatikos, ir genetikos etc. studentai. Turėdami akademinį supratimą aukštųjų mokyklų absolventai gali tapti sąmoningais ir kūrybingais etninės kultūros puoselėtojais ir kūrėjais. Etnologijos specialistai galėtų kvalifikuotai dėstyti etninės kultūros dalykus ir išnaudoti savo turimą mokslinį potencialą, kuris šiandien dažnai nerealizuojamas.

III. Etninės kultūros disciplinos turėtų būti visų studijų programų laisvai pasirenkamų studijų dalykų sąrašuose. Tokie dalykai / moduliai galėtų būti orientuoti į praktinių gebėjimų ir įgūdžių ugdymą, leidžiantį suderinti tradiciją (jai reikalingas teorinis išmanymas) ir šiuolaikinę interpretacinę jos raišką (jai būtinas asmens kūrybingumas). Lietuvos universitetuose – ypač Aleksandro Stulginskio universitete, Vytauto Didžiojo universitete, Mykolo Romerio universitete – esama gerosios patirties, kuria galėtų būti pasidalyta. Etninės kultūros studijos daugiakultūriškumo, globalizacijos ir glokalizacijos kontekstuose taip pat tebėra neišnaudota galimybė.

IV. Siekti, kad bakalauro Etnologijos studijų programai Vytauto Didžiojo universitete būtų skiriamas tikslinis finansavimas. Šios programos uždarymas dėl nerentabilumo yra grindžiamas neoliberalios laisvosios rinkos nuostatomis, bet jis kelia grėsmę Lietuvos valstybės tapatumui, jos gebėjimui savalaikiškai, kritiškai ir kūrybingai reflektuoti valstybės ir tautos

istoriją, jos kompetencijai aktualizuoti istorinę ir kultūrinę atmintis, jos tolimesniam pažangumui ir konkurencingumui globaliame pasaulyje. Nelikus šios programos kyla pavojus Lietuvoje nebeturėti etnologijos, etninės kultūros specialistų; sugriūtų racionali Vytauto Didžiojo universiteto etnologijos studijų sistema, apimanti bakalauro, magistro ir doktorantūros studijų pakopas. Be to, atmintina, kad naujajame Mokslo ir studijų įstatyme įtvirtintas lituanistikos prioritetas.

V. Sudaryti sąlygas universitetams tarpusavyje keistis etnologijos, etnomuzikologijos etc. specialistais, kurie dabar koncentruoti Vytauto Didžiojo universitete ir Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje. Šių institucijų mokslininkai galėtų atvykti ir skaityti kursus ar jų dalį tuose universitetuose, kurie neturi etnologijos specialistų. Siektina, kad etninės kultūros dalykus universitetuose dėstytų tik etnologijos krypties mokslų daktarai, nors skatintinas ir kitų mokslo krypčių atstovų įsitraukimas (jis inicijuotų tarpdiscipliniškumą), bet jie turėtų būti baigę atitinkamus kvalifikacijos kursus.

VI. Inicijuoti naujų tarpdisciplininių studijų programų kūrimą, atitinkantį šių dienų mokslo ir visuomenės poreikius. Būtina peržengti atskirų disciplinų ribas ir jungti etnologiją su kitais mokslais. Šiandien galimi ir pageidaujami pačių įvairiausių mokslų deriniai, sudarantys sąlygas tarpdisciplininėms / daugiadisciplininėms / transdisciplininėms studijų programoms. Ateities specialistui neužteks būti etnologu, istoriku, sociologu ar informatikos specialistu, jam reikės turėti kitų mokslo sričių ir krypčių kompetencijų. Šio proceso metu turėtų vykti pažangiausių Lietuvos universitetų bendradarbiavimas.

VII. LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

1. E, ASU [prival.] – „Etnologija“ [privalomas dalykas], Aleksandro Stulginskio universitetas.
2. E, ASU – „Etnologija“, Aleksandro Stulginskio universitetas [LPD].
3. E, LEU – „Etnokultūra“, Lietuvos edukologijos universitetas.
4. E, LEU – „Etnolingvistika“, Lietuvos edukologijos universitetas.
5. E, MRU – „Etnokultūra“, Mykolo Romerio universitetas [LPD].
6. E, VDA – „Etnokultūra“, Vilniaus dailės akademija.
7. EA, VDU – „Etnologijos aprašai“, Vytauto Didžiojo universitetas [žiūrėta 2016-11-28].
Prieiga per internetą: http://www.vdu.lt/wp-content/uploads/2012/03/Etnologija_aprasai.pdf.
8. EBA, VDA – „Europos ir baltų archeologija“, Vilniaus dailės akademija.
9. EĮ, LEU [Ist.] – „Etnologijos įvadas“, Lietuvos edukologijos universitetas.
10. EĮ, LEU – „Etnologijos įvadas“, Lietuvos edukologijos universitetas.
11. EKA, LEU – „Etninė kultūra ir animacija“, Lietuvos edukologijos universitetas.
12. EMG, MRU – „Etniškumas, multikultūriškumas ir globalizacija“, Mykolo Romerio universitetas [LPD].
13. EMIP, VDU – „Etniškumas, migracija ir identiteto politika“, Vytauto Didžiojo universitetas [žiūrėta 2016-11-28]. Prieiga per internetą: <http://www.vdu.lt/lt/study/subject/5270/>.
14. EMP, LEU – „Etninio meno pagrindai“, Lietuvos edukologijos universitetas.
15. EP, LEU – „Etnografinė praktika“, Lietuvos edukologijos universitetas.
16. EPP, VDU – „Etnologijos priešdiplominė praktika“, Vytauto Didžiojo universitetas [žiūrėta 2016-11-28]. Prieiga per internetą: <http://www.vdu.lt/lt/study/subject/1696/>.
17. EPT, ŠU – „Etnokultūros pagrindai, tautosaka“, Šiaulių universitetas.
18. ETM, VDU – „Etnologijos teorija ir metodologija“, Vytauto Didžiojo universitetas [žiūrėta 2016-11-28]. Prieiga per internetą: <http://www.vdu.lt/lt/study/subject/3076/>.
19. ETTI, LEU – „Etnokultūra. Tekstilės technologijos I“, Lietuvos edukologijos universitetas.
20. ETTII, LEU – „Etnokultūra. Tekstilės technologijos II“, Lietuvos edukologijos universitetas.
21. FP, ŠU – Filologinė praktika, Šiaulių universitetas.
22. FT, VDU – „Folklorinė tekstologija“, Vytauto Didžiojo universitetas [žiūrėta 2016-11-28].
Prieiga per internetą: <http://www.vdu.lt/lt/study/subject/5138/>.
23. K, ASU – „Kraštotyra“, Aleksandro Stulginskio universitetas [LPD].
24. KD, VDU – „Kursinis darbas“, Vytauto Didžiojo universitetas [žiūrėta 2016-11-28]. Prieiga per internetą: <http://www.vdu.lt/lt/study/subject/1805/>.

25. KIK, KTU [anglų kalba] – „Krašto istorija ir kultūra“, Kauno technologijos universitetas.
26. KIK, KTU [rusų kalba] – „Krašto istorija ir kultūra“, Kauno technologijos universitetas.
27. KV, KTU – „Kultūra ir visuomenė“, Kauno technologijos universitetas.
28. LE, LEU – „Lietuvių etnografija“, Lietuvos edukologijos universitetas.
29. LEGK, VDU – „Lietuvos etninių grupių kultūros“, Vytauto Didžiojo universitetas [žiūrėta 2016-11-28]. Prieiga per internetą: <http://www.vdu.lt/lt/study/subject/1312/>.
30. LEK, LEU – „Lietuvių etnovizualinė kalba“, Lietuvos edukologijos universitetas.
31. LEKP, KTU – „Lietuvių etninė kultūra ir paveldas“, Kauno technologijos universitetas.
32. LEKŠF, LEU – „Lietuvių etninė kultūra ir šokamasis folkloras“, Lietuvos edukologijos universitetas.
33. LFTM, VDU – „Lietuvių folkloras, tradicijos ir mitologija“, Vytauto Didžiojo universitetas [LPD]. [žiūrėta 2016-11-28]. Prieiga per internetą: <http://www.vdu.lt/lt/study/subject/8521/>.
34. LKI, MRU – „Lietuvos kultūros istorija“, Mykolo Romerio universitetas [LPD].
35. LKS, VDU – „Lyginamosios kultūrų studijos“, Vytauto Didžiojo universitetas [žiūrėta 2016-11-28]. Prieiga per internetą: <http://www.vdu.lt/lt/study/program/show/146/>.
36. LLMI, VDA,– „Lietuvių liaudies meno istorija“, Vilniaus dailės akademija.
37. LT, LEU – „Lietuvių tautosaka“, Lietuvos edukologijos universitetas.
38. LTEKP, ŠU – „Literatūrinės, tautosakinės ir etnokultūrinės kompetencijos praktika“, Šiaulių universitetas.
39. OT, KTU – „Ornamentika ir tautodailė“, Kauno technologijos universitetas.
40. PEP, LEU – „Programų etnokultūriniai pagrindai“, Lietuvos edukologijos universitetas.
41. ŠF, VDU – „Šiuolaikinis folkloras“, Vytauto Didžiojo universitetas [žiūrėta 2016-11-28]. Prieiga per internetą: <http://www.vdu.lt/lt/study/subject/5004/>.
42. ŠLK, MRU – „Šiuolaikinė lietuvių kultūra“, Mykolo Romerio universitetas [LPD].

43. „Aleksandro Stulginskio universiteto statutas“ [žiūrėta 2016-11-24]. Prieiga per internetą: http://asu.lt/wp-content/uploads/2014/09/asu_seimo_priimtas_statutas.pdf.
44. Anderson Benedict, *Įsivaizduojamos bendruomenės. Apmąstymai apie nacionalizmo kilmę ir plitimą*, iš anglų kalbos vertė Aušra Čižikienė, Vilnius: Baltos lankos, 1999.
45. Baudrillard Jean, *Vartotojų visuomenė: mitai ir struktūros*, iš prancūzų kalbos vertė Neringa Abrutytė, Kaunas: Kitos knygos, 2010.
46. Bauman Zygmunt, *Globalizacija: pasekmės žmogui*, iš anglų kalbos vertė Vytautas Rubavičius. 2-asis pataisytas leidimas, Vilnius: Apostrofa, 2007.

47. Castells Manuel, *The Power of Identity: The Information Age: Economy, Society, and Culture*, Second Edition, Chichester: Wiley-Blackwell, 2010.
48. „Etninės kultūros plėtros 2015–2018 metų veiksmų planas“ [žiūrėta – 2016-10-12]. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/ba6639e031ed11e5b1be8e104a145478>.
49. „Etnologija (priėmimas nevykdomas)“ [žiūrėta 2016-12-02]. Prieiga per internetą: (<http://www.vdu.lt/lt/study/program/subject/4/>).
50. „Etnologija“ [žiūrėta 2016-12-02]. Prieiga per internetą: <http://www.vdu.lt/lt/study/program/show/4/>.
51. „Etnologijos doktorantūros studijų programa“ [žiūrėta 2017-01-03]. Prieiga per internetą: http://www.ilti.lt/lt/etnologijos_doktorantura/.
52. „Etnologijos mokslo krypties doktorantūros studijų programa“ [žiūrėta 2016-11-29]. Prieiga per internetą: http://www.vdu.lt/wp-content/uploads/2012/03/Etnologijos_programa.pdf.
53. Foucault Michel, *Diskurso tvarka*, iš prancūzų kalbos vertė Marius Daškus, Vilnius: Baltos lankos, 1998.
54. Foucault Michel, *The Archaeology of Knowledge*, translated by A. M. Sheridan Smith, London and New York: Routledge, 2002.
55. „Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos statutas“ [žiūrėta 2016-11-24]. Prieiga per internetą: <http://www.lka.lt/lt/apie-mus/dokumentai/teisines-bazes-dokumentai.html>.
56. „Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas“, Vilnius: Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas, 2016 [žiūrėta 2016-11-02]. Prieiga per internetą. <http://www.vsd.lt/Files/Documents/635948635773762500.pdf>.
57. „Ikimokyklinė edukologija“ [žiūrėta 2016-12-01]. Prieiga per internetą: http://leu.lt/lt/stojantiesiems/stoj_magistro_studijos/stoj_mag_studiju_programos/programs/100391/dalykai_nl.html.
58. „Istorija“ [žiūrėta 2016-12-01]. Prieiga per internetą: http://leu.lt/lt/stojantiesiems/stoj_bakalauro_studijos/stoj_bak_studiju_programos/programs/100349/dalykai_nl.html.
59. Ivanauskas Vilius, „Tarp liaudies ir tautos: kultūrininkų veikla ir etniškumo projekcijos sovietmečio Lietuvoje“, in: *Epochas jungiantis nacionalizmas: tautos (de)konstravimas tarpukario, sovietmečio ir posovietmečio Lietuvoje*. Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2013, p. 269–316.
60. Juraitė Kristina, „Lyginamieji tyrimo metodai: nuo intensyvaus ir ekstensyvaus prie visapusiško tyrimo [žiūrėta 2016-11-25]. Prieiga per internetą: http://fcis.vdu.lt/~z.lydeka@adm.vdu.lt/KJuraite_paskaita%20ISM%202.pdf.

61. Kalnius Petras, „Etninė kultūra“, in: *Lietuvos etnologijos ir antropologijos enciklopedija*, sudarytoja Vida Savoniakaitė, Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2011, p. 74–76.
62. Kardelis Kęstutis, *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Edukologija ir kiti socialiniai mokslai*. Vadovėlis. Penktasis pataisytas ir papildytas leidimas, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2016.
63. „Kauno technologijos universiteto statutas“ [žiūrėta 2016-11-24]. Prieiga per internetą: http://ktu.edu/lt/system/files/ktu_statutas.pdf.
64. „Klaipėdos universiteto statutas“ [žiūrėta 2016-11-24]. Prieiga per internetą: http://www.ku.lt/wp-content/uploads/2016/02/20120601_11_58_P.pdf.
65. „Lietuvos edukologijos universiteto statutas“ [žiūrėta 2016-11-24]. Prieiga per internetą: https://leu.lt/lt/ff/ff_apie_mus/ff_strateginiai_dokumentai.html.
66. „Lietuvos muzikos ir teatro akademijos statutas“ [žiūrėta 2016-11-24]. Prieiga per internetą: <http://lmta.lt/lt/lmta-dokumentai>.
67. „Lietuvos Respublikos etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymas“ [žiūrėta 2016-10-10]. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.58146A37675A>.
68. *Lietuvos Respublikos Konstitucija*, Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2007.
69. „Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas“ (2016 m. birželio 29 d. Nr. XII-2534) [žiūrėta 2016-10-21]. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/1a9058e049b311e6b5d09300a16a686c>.
70. „Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas“ [žiūrėta 2016-10-16]. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C595FF45F869/IpurSWtUCP>.
71. „Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas“ [žiūrėta 2016-10-14]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.395105>.
72. Mačiulis Dangiras, *Valstybės kultūros politika Lietuvoje 1927–1940 metais*, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2005.
73. „Mykolo Romerio universiteto statutas“ [žiūrėta 2016-11-24]. Prieiga per internetą: https://www.mruni.eu/lt/universitetas/apie_mru/dokumentai/statutas/.
74. „Pirmosios pakopos studijų programa „Dailėtyra“ (612U90001 (61203H101) [žiūrėta 2016-11-18]. Prieiga per internetą: https://web.liemsis.lt/vdais/stp_report_ects.card_ml?p_valkod=612U90001&p_year=2016&p_lang=LT&p_spec=&p_fil=181.
75. Ragin Charles C., *Constructing Social Research. The Unity and Diversity of Method*. Thousand Oaks, California: Pine Forge Press, 1994.

76. Ragin Charles C., *The Comparative Method – Moving Beyond Qualitative and Quantitative Strategies*, With a New Introduction. Oakland, California: California University Press.
77. Samalavičius Almantas, *Universiteto idėja ir akademinė industrija*, Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2010.
78. Slater Don, Tonkiss Fran, *Rinkos visuomenė*, iš anglų kalbos vertė Rūta Tumėnaitė, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2004.
79. „Studijų dalyko / modulio aprašas“ [žiūrėta 2016-11-28]. Prieiga per internetą: http://www.vdu.lt/wp-content/uploads/2012/03/Etnologija_aprasai.pdf.
80. „Studijų programos“ [žiūrėta 2016-12-05]. Prieiga per internetą: <http://www.vu.lt/studijos/apie-studijas/studiju-programos>.
81. Vaičėnas Balys, *Partizano sąsiuviniai. Lokio rinktinės vado dienoraštis, laiškai, manifestaciniai tekstai*, parengė Klaudijus Driskius, Rūta Mozūraitė, Paulius V. Subačius, Vilnius: Tautos paveldo tyrimai, 2013.
82. „Vilniaus Gedimino technikos universiteto statutas“ [žiūrėta 2016-11-24]. Prieiga per internetą: http://www.vgtu.lt/uploads/files/dir323/dir16/0_0.php.
83. „Vilniaus universiteto statutas“ [žiūrėta 2016-11-24]. Prieiga per internetą: http://www.vu.lt/site_files/Adm/statutas/Vilniaus_universiteto_Statutas.pdf.
84. Vyčiniene Daiva, „Etninės kultūros ugdymo specialistų rengimas: nueitas kelias, nauji poreikiai ir iššūkiai“, *Etninė kultūra*, nr. 9, 2015, p. 24–31.
85. „Vytauto Didžiojo universiteto Kultūrų studijų ir etnologijos katedra [žiūrėta 2016-11-28]. Prieiga per internetą: <http://etnologija.vdu.lt/Darbuotojai>.
86. „Vytauto Didžiojo universiteto statutas“ [žiūrėta 2016-11-24]. Prieiga per internetą: <http://www.vdu.lt/wp-content/uploads/2010/06/369.pdf>.

VIII. PRIEDAI

1. Lietuvos Sveikatos mokslų universiteto studijų centro vadovės prof. R. Brunevičiūtės laiškas (Priedas nr. 1)⁸⁴.
2. Lietuvos sporto universiteto Studijų kokybės priežiūros centro vedėjos Astos Terentjevienės raštas (Priedas nr. 2).
3. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos viršininko plk. Raimundo Matulio raštas (Priedas nr. 3).
4. Lietuvos muzikos ir teatro akademijos raštas (Priedas nr. 4).
5. Lietuvos edukologijos universiteto Akademių reikalų direkcijos direktorės Rasos Matonienės raštas (Priedas nr. 5).
6. Kauno technologijos universiteto Studijų organizavimo departamento direktorės Kristinos Ukvalbergienės raštas (Priedas nr. 6).
7. Vytauto Didžiojo universiteto Kultūrų studijų katedros vedėjos doc. dr. Laimos Anglickienės atsakymas (Priedas nr. 7).
8. Vilniaus universiteto Studijų direkcijos direktorės Jekaterinos Bortkevič raštas (Priedas nr. 8).
9. Informacija apie etninės kultūros disciplinų dėstymą Aleksandro Stulginskio universitete (Priedas nr. 9).
10. Mykolo Romerio universiteto Akademių reikalų centro Studijų skyriaus vedėjos (prorektorius pavaduotojos) dr. Barbaros Stankevič raštas (Priedas nr. 10).
11. Nerijaus Brazausko parengta anketa etninės kultūros dėstytojams (Priedas nr. 11).
12. Vilniaus Gedimino technikos universiteto dekanės Živilės Sederevičiūtės-Pačiauskienės raštas (Priedas nr. 12).
13. Šiaulių universiteto Studijų prorektorius Remigijaus Bubnio raštas (Priedas nr. 13).

---

⁸⁴ Priedai pateikiami kartu su šiuo tyrimu (atskira byla). Pastaba: priedai saugomi Etninės kultūros globos tarybos archyve.